

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszármány adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
--	--	---

Quousque tandem . . . ?

Mikor 1882-ben közöltem a „Hora canonica“ című cikket, következő sorokat kaptam Balogh Ferencz debreczeni hittanár barátomtól: „Magni aestimo fortitudinem tuam, mi amice, manifeste expressisse opinionem tuam contra pastorem Parvo-kerekiensem in Foliis Ecclesiasticis ad lectum destinatis. Vere humiliatio et deprecatio est officii praedicatoris tam leviter cogitare, de functione ministri verbi divini. Nil mirum est! si opinio publica laicorum, videns infidelitatem nuncii salutis, caepit despiciere chorum nostrum.“

Most, 11 év után, idő- és alkalmoszerűnek találomnak e nagyfontosságú soroknak közlését s a „Hora canonica“ című cikkben fejtegetett eszmék és igazságok legfőbbikének felújítását.

Az idő- és alkalmoszerűséget egy részről a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 38-ik számának vezércikke, másrészt pedig azon pályázatok adták meg, a melyek ezen Lap 35. és 37-ik számaiban, *segédlelkész tanítói* állomásokra vannak kihirdetve. A kihirdetők Bögös Lajos csökmői ev. ref. lelkész és a csengeri egyháztanács.

Csőkmőn az ev. ref. egyháztagok száma 3224. Van 3 fi- és 2 leánytanító. A fitanítók közül az, a ki a fiuk iskolájának IV., V. és VI. osztályait tanítja, segédlelkész is, — s mint ilyen köteles az ismétlő iskola növendékeit oktatni és a lelkész hivatalos távolléte, akadályoztatása, vagy betegsége esetén minden lelkészi teendőket, egyébkor is pedig a canonica órákat végezni.

Csengerben a lelkek száma 1927. Van 2 fi- és 1 leánytanító. A fiuk IV. és V. osztályainak tanítója a segédlelkész is, — s mint ilyen minden vasárnap délután tartozik a templomban bibliát magyarázni.

A segédlelkész-tanítói állomások felállítását csak akkor tartom megengedhetőnek, ha tanítói oklevéllel bíró segédlelkészek nagy számmal maradnak évenként állás, alkalmazás nélkül, vagyis ha mint tisztán segédlelkészek többen nem lennének alkalmazhatók ezek.

Ezen esetben ám nyerjenek az ilyenek *ideiglenes* segédlelkész-tanítói állást, de azon leghatározottabb kikötéssel, miszerint a lelkész helyett tehetnek ugyan *szivességből* s azért hogy a lelkészi teendőkben magokat gyakorolják, némi szolgálatot, de a lelkész helyett szolgálni sehogy sem *tartoznak*.

Szóval ha már van segédlelkész-tanító . . . ám legyen; de kötelességszerűleg *egészen* a tanügy szolgálatában álljon ő s vele a lelkész mint segédjével, sem egészségében sem betegségében semmiben se rendelkezessék.

Ha a segédlelkész-tanító valóban lelkész-segéd is: e kettős minőségben csak úgy szolgálhat, hogy vagy a tanítás, vagy a lelkészi teendők maradnak teljesítetlenül.

Ki hinné azt el, hogy a csengeri segédlelkész-tanítónak, ha 6 napokon híven munkálkodott az iskolában és végezte igazán azon kötelességeket, a melyek a fiuk IV. és V. osztályainak tanításával járnak, . . . legyen elég ideje és fizikai ereje arra, hogy a 7-ik napon bibliát magyarázzon a templomban?!!

Vajjon, ha a csengeri lelkész 6 napon át csak a vasárnap délelőtti prédikációra képes elkészülni: lehet-e elképzelni is olyan erőt, mely a délelőtti prédikálásnál nehezebb biblia-magyarázatra vasárnap délelőtt, vagyis fél nap alatt elkészülhet? . . .

Ki hinné azt el, hogy a csökmői segédlelkész-tanító képes legyen, habár csak olykor-olykor is, minden lelkészi teendőt jól elvégezni, ha mindenkor és mindenben eleget akar tenni

azon kötelességeknek is, a melyek a fiuk IV., V. és VI. osztályainak és az ismétlő iskolás fiuknak tanításával s canonica órák végezésével járnak együtt? . . .

Merő képtelenség ez! Nagy mérvű önhittség s önámítás az, ha bárki is, ilyen állás betöltésére vállalkozik.

Csak a legnagyobb szorultságból, az éhhaláltól menekülve lehet egy ilyen állás betöltésére vállalkozni. S vajjon nem vétkezik-e, úgy a tanügy, mint a lelkészi hivatal ellen az olyan egyház, mely ilyen állomásokat szervez? . . .

Vétkezik bizonyára a legnagyobb mértékben! . . .

Csak hogy minden ilyen állomás szervezésénél tulajdonképen nem az egyház, hanem maga a lelkész vétkezik.

Épen azért nem tartózkodom kimondani, hogy egy pásztor, ki ilyen állomás szervezésével segít önmagán, nem az a pásztor, a ki elmondhatja magáról: „én vagyok ama jó pásztor!“ . . . s kérdezem az ilyentől: nem mozdul-e meg szíve táján egy-egy érző ideg akkor, ha Révész Imrének ezen vezérigék alapján (Ján. 10 : 14.) irott remek prédikációjának ezt a pontját olvassa: „vannak ám béres pásztorok is?“

Ha a legközvetlenebb s legfontosabb lelkészi teendők végzését is segédlelkész-tanítóra

bizza a lelkipásztor: lehetséges-e az, hogy vállalkozzék arra, hogy ő legyen a diakónusok fődiakónusa? — Egy ilyen lelkész csupán azért buzgólkodik egyházközségében diakónusok felállításán, hogy ezek tegyék lehetővé azt, miszerint reá nézve a lelkészi hivatal teljesen „sine cura“ legyen csak. Ilyen könnyelműleg gondolkozni az istenige szolgájának kötelességéről: csakugyan lealacsonyítása minden lelkipásztori kötelességnek. Bizony nem csoda, ha látván az ige hirdetőinek hűtlenségét, kezdik a világiak lenézni a mi chorusunkat!! . . .

És most szóljunk röviden a diakónusok felállításának nagyfontosságú ügyéhez is.

Az egyetemes papság eszméjéből épen nem kis rész öltött már nálunk testet akkor, mikor egy 1500 lelket számláló egyházközségben 16 presbiter van egy lelkész mellett; mikor az egyházmegyében az espereseket az egyházmegyei gondnokok, az egyházi tanácsbírákat a világi tanácsbírók annyira ellensúlyozzák, miszerint az „ecclesia praecedit“-féle elv nem is igen jön ott alkalmazásba; mikor a világiak semmiben, és soha sincsenek hátrányban sem az egyházkerületen, sem a konventen, sem a zsinaton.

Szerintem nem lenne jó, ha az egyetemes papság eszméjéből ennél még nagyobb rész is testet öltene. Ez magára a papságra lenne na-

❖ TÁRCZA. ❖

A keresztyén egyház élete a reformációtól a 17. század közepéig.

Irta s a debreczeni ev. ref. theologiai önképzőtársulat által rendezett reformációi emlékünnepegy alkalmából 1893. okt. 31-ikén felolvasta

dr. Erdős József.

Jelige: „Az Irás meg nem hamisíthatik.“
Ján. ev. 10. 35.

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

Az első ember bűne következtében síri homály és tudatlanság borult a földre. De a bészárult égboltozaton keresztül átvillant a megváltás reménységére, mely vigasztalást árasztott a szorongatott lelkekre, mutatva az utat, mely a boldogság otthonába, Istenhez vezet. S az átélt évezredek nehéz napjai után megjelent testben az az ígért Szabadító, a kinek evangélioma villámként járta be, hogy újjászülje a haldoklás állapotába jutott embervilágot. Aztán a dicsőségnek Ura kibocsátá az ő Lelkét, hogy ennek fuvalmára s az evangéliom hatalmas szavára megelevenüljön s vigadozzon a földnek minden lakója. De vajjon az ó-világ alkotmánya mintegy varázsütésre, azonnal megújódott-é? Épen nem. Ám a keresztyén vallás, az evangéliomban kijelentett isteni igazságnak erejével, megrázkódtatta a népek és nemzetek korhadat társadalmát, azonban már feladata megvalósításának küszöbén annyiféle ellenhatással kellett mérkőznie, hogy teljes győzelmet kívívnia nem sikerült mind e mai

napiglan. E harc egyik fő jellemvonása az, hogy a keresztyénség első vértanúi épen úgy, mint az Ur szent ügyének minden időbeli hű apostolai, noha tisztán lelki, szellemi védelemre voltak utalva, mindamellett nem lankadtak meg s nem csüggedtek el, mert érezték, hitték, tudták, hogy az ármány, a tudatlanság és az erőszak minden műveleteivel szemközt, az Isten országának, az igazság, szabadság, szeretet és hit evangéliomának győznie kell!

A mult évi reformációi emlék-ünnepély alkalmával volt szerencsém történelmileg igazolni, hogy az evangéliomnak kezdettől fogva másfél ezer éven át, miképen kellett küzdenie annyi tenger-akadálylyal és ellenségeskedéssel, míglen Isten a legalkalmasabb időben biztosítékot nyújtott az ő szent beszédének egykori tökéletes diadala felől a reformációban.

Most folytatólagosan, a keresztyén egyháznak a reformációval kezdődő másfélszázadbeli életét kívánom főbb vonásokban feltüntetni annak indoklására, hogy még ha szinte a világ minden ereje és bölcsesége fel-támadna is az Isten országa és annak választott polgárai ellen: az az ország minden ostrom daczára mozdíthatatlanul megáll s dicsősége hervadhatatlan, mert ennek örök fennmaradásáról Isten önmaga nyújtott kezességet szent beszédében az Irásban, a mely meg nem hamisíthatik.

I.

A protestáns egyház megalapítása.

Vihartól hanyatott s örvény torkába sodort hajóhoz hasonlított a keresztyén egyház a 16. század kezdetén.

gyon is veszedelmes. Ha mindenki pap lesz: nem lesz szükség papra! . . . Ott van a példa a nazarénusok gyülekezetében! . . .

Én tehát a diakónusságot nem azért szeretném életbe léptetni, hogy ez által az egyetemes papság eszméjéből a mostaninál nagyobb rész öltön testet, . . . tehát nem azért, hogy szaporodjék az egyházi ügyeket intéző világiak száma, hanem életbe léptetni óhajtom a diakónusságot egyedül azért, hogy legyenek az egyházban világiak, a kik a vallás-erkölcsi élet virágoztatásának nagy és nehéz munkájában segédkezet nyújtsanak a lelkipásztoroknak.

Hogy pedig ezt tehesék a diakónusok: kell hogy értelmes, okos és mindenk felett *bibliás* emberek legyenek; szóval olyanok, hogy az ő segítségökkel legyőzhesse a lelkész a pásztori gondozás elé gördülő akadályokat.

De hát hol vesz ilyen egyháztagot a lelkész ma? . . . Sehol! . . . Ilyen egyháztagok ma még nincsenek s nem is lesznek addig, míg nem képeznek magok a lelkipásztorok.

A tanítók képezhetnek s képeznek is értelmes, okos embereket, de bibliás egyháztagokat, az az olyanokat, a kik a vallás-erkölcsi élet mezején sikerrel használható segédek lehetnek a lelkipásztoroknak, nem képeznek s tőlük követelni, hogy képezzenek: sehogy sem lehet.

Lám hiszen az ács maga képezi, tanítja azokat, a kik neki használható segédei lesznek s nem bizza azok képezését, tanítását kőművesre. Ha arra bízna: lennének, a kik az épület falának rakásánál segédkeznének, de a tetőt egymagának kellene elkészíteni.

A vallás-erkölcsi élet templomának felépítésénél minden egyházközségben a tanítók csak a falat rakhatják fel, a tetőt a lelkésznek kell elkészíteni.

De egymaga nem készítheti el s nagy egyházakban 2—5 lelkész sem képes azt elkészíteni. Hogy elkészíthesse: minden egyházközségben segédekre van szükség. (Valahogy a segédlelkész-tanítói állás minden áron való felállításának szükségességét ne következtesse ezen állításból Bögös collegám! . . .) Képezzék ezeket magok a lelkészek, mert más az ő számukra alkalmas segédeket úgyse képezhet.

De hát hogyan képezzék?

A tanítók megtanítják a vallást s annak igazságait, mint tudományt, mint kiszabott tantárgyat azért, hogy azokat a gyermekek *tudják*.

A lelkész vegye át azon gyermekeket, a kik már tudnak s cselekedje, hogy azt, a mit tudnak *érezzék* is azok a gyermekek, mert abból a ki csak tud, nem lesz jó diakónus soha, hanem csak abból, a ki azt, a mit tud, érzi is.

A vitorlázók és evezősök az utasokkal együtt, mint megannyi sirfejfák mozdulatlanul vesztegeltek, kiki a maga helyén, s nem találtak, de hiába is kerestek itt alant szabadulást. Magok a jobb lelkek remegve tűnődtek a felett: mi lesz a vég? Ekkor a hajó ura és főkormányzója, a ki egykor a Tibériás tengeren parancsolt a haboknak, kegyelmesen alátékintett egyházának hullámok közt hánykódó hajójára s mentő eszközeiül elküldé a középkori keresztyénség lánglelkű apostolait, a reformátorokat, hogy az ő munkájokban kijelentse s kijelentve megdicsőítse irgalmát.

A keresztyénség e korszakbeil történelmének legjelentősebb ténye tehát a protestáns egyház megalapítása. A protestáns egyház pedig az evangéliom értelmében történt reformáció szülötte s viszont a reformáció voltaképen nem egyéb, mint a megromlott vallási és erkölcsi, nem különben a politikai és társadalmi állapotok javításának s rendezésének érdekében folytatott szent küzdelem. Mert a pápaság az idők folyamán, a világi és lelki, polgári és egyházi ügyeket annyira, majdnem korlátlan uralma alá hajtotta, s ennek következtében a pápák, papok, szerzetrendek, zárdák annyira elvilágiasodtak, az istenítisztelet pedig oly élettelen formasággá fajult, hogy nemcsak vallási és erkölcsi, hanem polgári szabadság után is áhítottak a nemzetek. De míg a pápai szolgaság jármát a latin eredetű népek majdnem egészen némán hordozták, túrték, hiszen nemzeti jellemök, kedélyök, vérmérsékletök és általában világnézetök természeténél fogva nagyon is hozzá tudtak simulni a katolikus egyház intézményeihez: addig Németországban, Helvétziában s általában a germán eredetű nemzetek

körében annyira fokozódott az elleaszegülés, hogy már csak ki kellett mondani a vezényszót a nyílt támadásra. Mert történelmileg s tapasztalatilag igazolt tény, hogy a germán eredetű népekben a lelkiismereti és polgári szabadság érzete s becsülése eleitől fogva sokkal tudatosabb, élénkebb és általánosabb volt, mint a latin fajban s innen van az, hogy a reformáció szikrája épen a germán népek körében vetett lobbot, s Luther, Zwingli és hitbajnok-társaik már egyenesen a politikai viszonyok védelme alatt szállottak sikra az igazságért s szabadságért.

Tudvalevőleg Luther Márton volt az első (1483. nov. 10—1546. febr. 18.), a ki ama válságos időszakban ki merete mondani az evangéliom jelszavát, azt, hogy egyedül hit által idvezülünk, kegyelemből, a Jézus Krisztus érdemeért. Ez az üdv-igazság a wittenbergi vártemplom ajtájára kiségezett 95 tételben (1517. okt. 31.) még csak halk és mérsékelt hangon nyert kifejezést, de midőn ama kiáltvány nyilsebességgel egész Németországban visszhangot keltett s Luther az Eck-vel folytatott lipcsei vitában (1519. jun. 17.—jul. 16.) a római egyház megromlott voltáról s a pápai udvar erkölcselenségéről tökéletesen meggyőződött: ekkor már nyílt és határozott ostromot intézett a pápák és a zsinatok csalhatatlannak vélt tekintélye ellen, s kétségbe vonva a pápa világi hatalmának jogosultságát, követelte az egyház reformálását *a szentírás* alapján. Erre mindazok, kik az elharpózott egyházi és társadalmi visszaélések megszüntetését akár vallási vagy nemzeti, akár tudományos avagy általános emberi szempontból sürgették, egyszerre mind csatasorba állottak, hogy a megunt önkényura'ni rend-

Azt pedig, hogy a vallást és annak igazságait ne csak tudó, hanem érző bibliás egyháztagok kerüljenek ki az iskolából, csak úgy teheti meg a lelkész, és ezt rajta kívül senki meg nem teheti, . . . ha az elemi iskola két felső osztályainak növendékeivel s külön az ismétlő iskolásokkal is, minden héten legalább egy-egy órán át ilyen irányban, ilyen czéllal foglalkozik.

De miképen teszik meg ezt azok a lelkészek, a kik a csökmői és csengeri lelkészekkel együtt éreznek, egyformán gondolkoznak és cselekesznek, a kik alig várják, hogy mostani rektorjuk helyett segédlelkész-tanítójuk legyen? . . . Sehogy, bizonyára sehogy sem.

Hogy ők is, mások is ilyesmit megtegyenek, arra nézve olyan egyházi törvényre van szükség, mely a diakónusokként használható egyháztagok nevelését, képzését elengedhetlen kötelességükké teszi a lelkészeknek kivétel nélkül. . . S olyanra, mely lehetlenné teszi az olyan segédlelkész-tanítói állomások szervezését, a melyek csak arra valók, hogy ezek mellett, — noha az egész fizetést zsebre teszik, csak részben, tehát rendetlenül végezzék a *rendes* lelkészek hivatalos kötelességeiket. Olyan törvényre van szükség, mely azt tegye kötelességükké a lelkészeknek, hogy bibliás tagokat neveljenek és képezzenek az ekklezsiának! . . .

szert romba döntsék. A hajlíthatatlan akarató, hitbuzgó, mélyen érző, egész az önfeláldozásig elszánt ágostonrendi szerzetes szózatára a hitvédőknek egész tábora átlott elő. Ott látjuk mindjárt a nemesszívű, fenkölt gondolkozású Bölcs Frigyes szász választó fejedelmet (+ 1525. máj. 5.) s utána fivérét és utódát, Állhatatos Jánost (1525—1532.), s ennek mindenben méltó fiát, a nagylelkű János Frigvest (1533—1547.), meg a vitéz és kiváló tehetségű államférfit, hesseni Filepet (+ 1567.) s a mind halálig hű és igaz pfalcsi III. Frigvest (+ 1576. okt. 26.) Majd meteorként tűnik fel a polgári és lelkiismereti szabadságharcz hősei közt a honmentő nemes Vasa Gusztáv svéd király (1523—1560.), s félszázad multán az európai protestánsizmus megmentője, a dicső Gusztáv Adolf (1611—1632.). S íme itt sorakoznak egymásután, a halhatatlanság babérjával megkoszorúzottan a nagy hallgató, de bátor Orániai Vilmos, kinek drága élete jézsuitaktól szított orgyilkosság áldozata lón (1584. jul. 10.), azután D'Albret Johanna, Bourbon Antal navarrai király szellemdús neje, meg a fenkölt gondolkozású, szabadságvédő, erős karú angol királynő Erzsébet (1558—1603.) s a máglyán kiszenvedett skót evangyélita, a királyi vérből származott Hamilton Patrik (1528.) Ott vannak magyar nemzetünk és anyaszentegyházunk áldott emlékezetű Mózesei, a hatalmas Báthori és Bocskai István, Bethlen Gábor és Rákóczi György, meg a többiek, — kikben a szabadságnak és józanságnak lelke bámulatos és hatalmas dolgokat mívelt az Isten dicsőségére.

Más oldalról megjelennek előttünk, a szellemi harc terén küzdők sorában, im itt a protestánsizmus első

Sapientia pauca!! . . . *
Szept. 24. 1893.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkész.

T A N Ü G Y.

Balogh Ferencz beszéde, az okt. 27-iki értekezleten.

A nagy kérdés, mely előttünk áll, az: ne hagyjuk csonkán, ne hagyjuk kiegészítés nélkül azon főiskolát, melyet ide ültettek őseink, fentartott e város bölcsesége, felkaroltak Erdély fejedelmei, ápoltak megszámlálhatatlan egyes jöltevők, hölgyek, férfiak szép sorozata, felkarolt a tiszántúli egyházkerület, most pedig az országos zsinat országos főiskolává óhajt fejleszteni, s melyért buzogni kezd a haza minden pontján a Debreczen felé vonzódó magyar nép.

I. A továbbfejlesztést követeli multunk s helyzetünk.

E főiskola lefolyt története a fokozatos fejlődés örök zöld útját jelölé ki számára; csakugyan a kor követelményei szerint lassan bár, izmosult és gazdagodott az. Jelen század elejéig a felső, vagy akadémiai rész 3 bölcsészeti, 2 theologiai és 1 jogtanszaki, összesen 6 rendes tanárral megfelelt az akkori viszonyoknak. Jött a XIX-ik század a maga nagy igényeivel, jött 1848 óriás fordulata s az azt követő, egész létünket fenyegető, kül-

* Bár nem vagyunk teljesen egy véleményben czikkezővel, mindazáltal közöljük azt azért, mert a segédlelkész-tanítói állomások szervezése (nem csak Csökmön és Csengerben vannak ilyenek) kezd nagyobb arányokat ölteni, s szükségesnek tartjuk, hogy a kérdés a nyilvánosság előtt napi rendre kerüljön. Szerk.

tudós dogmatikusa és sokoldalulag képzett írásmagyarázója, a szelíd jellemű Melanchton (1497. febr. 16—1560), a kibén mély tudományosság, rendkívüli szellemi üdeség, ritka felfogási és megfigyelői tehetség fejlett szépérzékkel, nemes izléssel s erős emlékező tehetséggel párosult, a ki az evangyéliom diadala érdekében kifejtett lankadatlan tevékenységével s lelkiismeretességével nemcsak Luther bámulatát, hanem a „Németország oktatója“ díszes jelzőt és az utókor tiszteletét is méltán kiérdemelte. Aztán ott van Zwingli Ulrik (1484. jan. 1. 1531. okt. 11), ez a példányszerű, becsületes, apostoli jellemű férfi, ez a valódi reformátor, kinek szívet lelkét, szeretett hazájának s Krisztus evangyéliomának lángoló szerelme tölti el, a ki míg egyfelől elmerül az ó világ remek irodalmának s az egyházi atyák műveinek, főleg pedig a szentírásnak mélyen járó tanulmányozásában, addig másfelől búsongva látja: mennyire fagyasztó az az élettelen egyháziasság, melyet a pápai önzés idézett elő, mennyire erkölcstelen az a zsoldos háboruzás, melyet szeretett honfitársai vérenek pazarlásával folytatótt a pápa — a francia király ellen és hogy mennyire elárvahodott az a társadalom, mely nem hallja, nem érti s nem követi az evangyéliomot! És az Urba bízva, az ígének kétélű fegyverével felövezve nyíltan síkra száll az általános romlottság ellen, azzal az erkölcsi tudattal, hogy „Isten az embert nem azért teremtette, hogy kiki önmagának éljen, hanem azért, hogy mindenki Istennek és embertársainak szolgálatára szánja el magát.“ S mily büszkeséggel mutathatunk a hitéért annyi üldözést szenvedett, érczjellemű Kálvinra, a nagy theologusra, a reformáció Aristotelesére (1509. jul. 10—

megpróbáltatás. Szerveztetett először a 8 osztályú gymnasium, majd a jogakadémia, majd a tanítóképezde, majd erősített (ma 5 tanára van) a theologia, állami erő nélkül, egyházi és polgári elemre támaszkodva; nagy és lelkes erőfeszítéssel a tanszékek száma csaknem meghatszorosodott, de a nagy átalakulásban elhervadt egy ősi ág, a bölcsészeti szak, már megvolt tanszékei, 3 kivételével a többi tanágakba olvasztattak, s ő maga töredékben csonkán várja a szebb jövőt.

Multunk azt igazolja, hogy a legnehezebb pontokon s kellő időben megmentésünkre jött a gondviselés. A 17. században, mikor Debreczen kisarczoltatva tehetetlen volt ápolni, I. Rákóczy György és Apafi Mihály fejedelmek biztosíták két tanszék fizetését; * a 18-ik század közepén újra a sár szélére jutott, felülről nemhogy segéltek volna, de minden belföldi segínyt eltítottak és elfogtak attól. Ekkor Helvéczia, Hollandia és Anglia, tehát külföldi hitrokonok anyagi hozzájárulása óvta meg a kialvástól e világító fáklyát, pedig a méltánylást benn is megérdemelte volna, leghirnevesebb tanárai: a két Szilágyi, Szathmári, Hatvani, Sinai akkor fénylettek. A 19. században a fejedelmi példát egyes jöltevők ismételték: egy orvostudor, Cseh Szombathy József (1807.), egy igénytelen református lelkész, Récsi János (1831.), egy evangélikus vallású földbirtokos, Szártóri Imre (1825.), egy tanár, Péczeli József (1849.), még jóval előbb egy debreczeni senator, Sárói Szabó István (1814.), hogy csak az egyeseket említsem, tették le egy-egy tanári szék alapját; aztán egyidejűleg jöttek e nemes város a szükséglethez arányos s az által hatványozott több rendbeli, a helyi ref. egyház és az egyházkerület újabb alapításai. Ez volt a mult útja, erre kell lépni a jelennek, mely

* Méltán díszlenek arcképeik a kollégium könyvtárában!

1564. máj. 27), a ki az evangéliom győzelméért élni halni kész elszántságával, éles és kényszerítő következetességű logikájával, vasakaratóval, ernyedetlen kitartásával, szigorú vallási és erkölcsi elveivel, szervező talentomával, s az emberiség legnagyobb alakjait megkülönböztető ritka tulajdonaival, nemcsak az egyház, de az egyetemes emberiség történelmében is annyira kimagaslik a többiek között. S hogy ne idézném fel még emlékeztünkben Kálvin lángszellemének örököseit, tanítványait, barátait: a franciaországi reformáció vezérlő szellemét, az ékesen szóló s hitbuzgó Bézat (1519. június 24. — 1605. október 13.), az üldözött, de emberi arc előtt soha meg nem félemlert, szeplőtlen jellemű skót reformátort, Knoxot (1505—1572. nov. 24.), az igazságot szerető, békeségre törekvő tudós lelképásztort, Zwingli barátját és utódját, Bullingert (1504. július 18. — 1575. szeptember 17.), az előkelő származású, de Krisztusért minden földi dicsőségről lemondó lengyel főnemes, a rokonszenves báró Laszkit (1499. — 1560. január 13.), az igazságért száműzött Grinaeust, a kiváló tudományosságai és bölcseséggel ékeskedő magyar Luthert, Dévait (m.-h. 1547.), a rideg magányba üzött nemeslelkű tudós Sylvestert (m.-h. 1553.), a sokat hányatott, európai híru Szegedi Kis Istvánt (1505—1572), a lantos Sztárait (+ 1574), meg a debreczeni sirhant alatt porladozó magyar Kálvint, a tiszteletre méltó, nagy tudományu, puritán Méliuszt (+ 1572. decz. 16). Esmékben, elvekben, hősökben, vértanukban, jellemekben páratlanul gazdag, dicső korszak! hajh talán nem fog viszsztatérni soha többé, soha! Ugy tetszik nekem, mintha ama reformátorok ajkáról, a pogányok igája alatt nyögő

kisebb nem lehet elődjénél, s erre a pillanat küszöbön van.

Kivált ha meggondoljuk mily nagy szolgálatot tett e kollégium a hazának, nemzetünknek műveltségi téren. Az a majd 8000 tanuló, kik a mult század folyamán innen mentek ki az értelmiségi pálya minden fokaira; lettek lelkészekké, püspökökké, tanárokká, neves írókká, tudóssokká, költőkké, törvénytudókká, ügyvédeké, kereskedőkké s orvosokká stb. Debreczen nevét is szerte ismertté tették a hazában. Egész nemzedékek fíró-fíra képződtek itt s magának e városnak is nagynevű és tehetségekben hatalmas főbirákat, eszes tanácsosokat adtak: a Komáromiakat, Domokosokat stb. A közeli és távoli középiskolák történet-lapjai telvék adatokkal, hogy Körös, Kecskemét, Túr, M.-Sziget stb. innen nyerték jeles tanáraikat, kik ismét a kollégium számára növelték tanítványait. Az életrajz-gyűjteményekben nagy embe-reink egész légiójánál olvasható a jellemzetes szó: tanult Debreczenben. A külföldi egyetemek névkönyvei Európaszerte, Hollandiáig és Svédorszáig, telvék debreczeni tanulók neveivel, a mult században 400-nál több tudományszomjas ifjaink fordultak meg azokban. Nem kis jelentőségű az a 422 főiskolai szénior (első diák), kiket 300 év alatt ekollégium képzett, kik jobbára díszei lettek azon körnek, hová a Gondviselés őket helyezte.

E kollégium mindig népes volt, keresett és vonzó, sőt lépést tartó a külfölddel is. 1756-ban nálunk 85, a világhírű Oxfordon (Anglia) ugyanakkor 146 új tanuló iratkozott be. A látogatottság — a mai iskolák szaporodását is tekintetbe véve — folyvást megmaradt súlyában, 1869-től 5 év alatt 243, 1879-től 376 és 1889-től szinte 5 év alatt 377 a beiratkozó új tanulók száma, s ez évi még berekesztve nincs.

Izrael eme fohásza szállana fel az égbe: Az Isten a mi reménységünk! Az Ur szabadítja meg Izráelt.

Na hát ezeknek a férfiaknak vállain nyugszik az ujkori társadalom; ezek lobogtatják az igazi szabadság zászlaját, ezek hirdetik az evangéliomi hit, a szabad gondolkodás és közérkölciség szent igéit. Mennyire eltörpül mellettök a bünbocsató bárczákkal üzérkedő, fényűző s pazar X. Leo († 1521. decz. 1.), s a bár kegyes és szigorú, de az evangéliumi igazságot megérteni nem tudó VI. Adorján († 1523. szept. 14.), meg a különben kiváló képzettségű, éles eszű, de világi politikába elmerülő, erélytelen VII. Kelemen († 1534. szept. 25.) s a ravasz diplomata, önző vén ember III. Pál († 1549. nov. 10.), a ki az ő ágyasságból született zsarnok fia, (Aloysius Péter) részére birodalmi jogokat, hercegi címet és javakat erőszakolt ki. Ám azért ne kárhoztassuk ezeket, se ne dicsőítsük amazokat szertelenül, mert mindnyájan emberek, bünösök, gyarlók valának. S a mit azok a csillagokként fénylő reformátorok nemest, nagyot, maradandót a'kotának, nem önmagoktól, hanem egyedül Isten kegyelméből s az ő ereje által vitték véghez. Istené a hála, hogy reformátoraink munkásságának gyümölcse gyanánt létrejött az a vallási és erkölcsi megújulás, az a lelkiismereti és polgári szabadság, mely felpezsdítette, nagykorúvá tette a középkor trespedit társadalmát.

(Folyt. köv.)

Nagy erkölcsi előny, sőt fölény, mely ösztönöz a tovább menésre és kötelez, e kollégium *régisége*, háta mögött több mint 300 éves tisztes mult áll, mely hagyományos varázst kölcsönöz, kivált azon nagy és szerencsés ténynyel kapcsolatban, hogy folyvást emelkedő nagy városban, a magyarság középpontján foglal helyet; ha kört vonunk körülte, mindenfelől a nemzeti ő elem középpontja ma is, legnagyobb tömegben oly ifjak növekednek itt, kiknek bölcsőjöknel már magyarul hangzott, vihar és szerencse közt egyaránt holtig hívek a nemzethez, hazához, mert annak vér szerint tagjai. Mindig kétes az idegen elemek meghódítása, ha az fenn és *nem lenni* kezdődik. De központja a majdnem 900,000 lelket számláló tiszántúli református egyházkerületnek, a legnagyobbak a hazai kerületek közt, csak e kerületben kilencz gymnasium szolgáltatja ide fiait. Evtizedek óta legtömegesebben a vidék nyolcz vármegyéje (Hajdu, Szatmár, Bihar, Szolnok, Szabolcs, Békés, Szilágy, Jász-Kun-Szolnok), a Dunántúlról is 3 megye, szolgáltatják ide a tanulók zömét. (Akadémiai Évkönyv 1888—9. év 120. l.)

Áll hatalmas négyszög *épülete*, mely e században kétszer épült újjá s maga fél millió forint értékét képvisel, 36 tanteremmel, 45 lakszobával; könyvtára, muzeumi s egyéb gyűjteményei rendezvék s elég dúsak; környezete a város szívében, legszebb pontján, igen értékesíthető melléképületekkel gazdag, a tudományok otthonául ékesen szolgálhat. Ösztöndíj-alapítványainak számával és vagyoni erejével alig versenyezhetik e hazában más iskola, 3 század óta gyűlt az, a legnemesebb szívek adományaiból a tudomány oltárára áldozva, melyek lehetővé teszik a legszegényebb ifjúnak is az itteni tanulást, a társadalom művelt és hasznos tagjaivá válást, megaranoyozzák és bevilágítják a nyomorban születetteknek és árváknak szegénységök homályát. Régi tápintzetében — itt már megvan a mensa academica, nem kell újból teremteni — 300 ifjú táplálatik, épületében 2—300 ifjú talál lakást.

A mult és a minden tekintetben kedvező emelylet indokolja a tovább fejlesztést.

II. De hát miért szükséges, s minő jelentőségű a bölcsészeti szaktanfolyam (fakultás)?

Szükséges, hogy általános érdekű tudományok is műveltessenek, melyek az emberi elmét minden pályán szélesebb látkörrel ruházzák fel. E szaktanfolyam első nagy csoportja a *nyelvészet* és irodalom minden ága, itt jó első sorban a hellen- és latin nyelv és irodalom, e két nagy és világszerepet vitt nemzet nyelvkincese, szellemének dús bányája minden időben hasznosítható, a világirodalom mestereinek vezére, biztosítja a mai élő legműveltebb nyelvek alapos ismerését; szó-anyagjai, gondolatai, eszméi ma is élnek a tőlök leszármazott nyelvekben és intézményekben; a római jog, a hellen költészet és bölcsészet anyaforrása minden mai műveltségnek. 2000 év elme-terménye, saját történetünknek majdnem 6 százada, nélkülök zárt kincstár, lepecsételt könyvtár maradna. E csoportba tartoznak az *új nyelvek*, a világirodalom, angol, francia, német, mely a jelenkori nagy nemzetek gondolatvilágába vezet be, s oly csatornákat nyit fel, melyekből saját szellemünket értékesebbé tehetjük. A *magyar* irodalom és nyelv egész nagyságában itt művelhető, kutatható, ránk ezért is fő fontosságú e szak kiépítése. Kiegészíti a keleti és *összehasonlító nyelvészet*, mely az emberi nyelvek alakulásainak, születésének eddig zárt titkaiba hatol be és saját hová tartozásunkat is képes felderíteni.

A 2-dik nagy csoport a *történelem*, az emberiség eseményeinek ez a mérhetetlen tengere, melynek határait mindig messzebb-messzebb tolja a kutató szellem, ma már tudunk beszélni ő tanu-adatok alapján a történelelőző korszakokról is. Az ó-, közép- és ujkor fejleményeinek nemcsak rendszere, hanem forrásai, régészete a bölcsészeti szakban talál műhelyre, ott vezetik be a mult aknáiba, eszközöket is nyujtván, a bűvárkodó ifjakat az anyag-feldolgozásra is oktatják. Annyi nagy nemzetek koszorújában, melynek virágai köny- és vér-áztatta talajon termettek, a mi édes magyar nemzetünk története kiválólag érdekel minket, ennek igazi, lángoló odaadással vezetett kutatás első sorban a magyar egyetemek és főiskolák feladata. Erre mai nap nálunk a mi kollégiumunk felső rétegében nincs tér. Mennyire érezték elődeink ennek nagy jelentőségét, mutatja, hogy Maróthi György, e kollégium lángeszű tanára, Debreczen szülötte, már 1742-ben sürgette a történelem széles mederben 4 éven át taníttatását; ez ujjmutatás nyomán keltek történetiróink láncolatban: Sinai, Tóth Ferencz püspök, Budai Ezsaiás, kinek Magyarország históriája 1808-tól kezdve, Toldi Ferencz bizonyosága szerint is, az egész hazában közkézen forgó vezérkönyv volt. E történelmi kör egyik utóbbi ragyogó csillaga volt Révész Imre is. Az 1849. utáni iskolai alakulások alatt kiszorult a kollegiumból a történet művelhetése az akadémiai szakban. Égő szükség újra talajt és otthont adni e tudomány-ágnak, különben el fog némulni a történelem műzsája Debreczenben, a legmagyarabb vidéken, s egy nagy lámpa, a protestantizmus lámpája, melynek olaját a szabad gondolkodás táplálja, hiányozni fog; pedig itt minél több szem örködik és vizsgál, annál több és szebb adatai merülnek fel hazánk történelmének. A történelem eseményeiben Isten szól a nemzetekhez, a birodalmak romjain Isten ujjai jelzik az igazság és szabadság feltámadását, a haladás nemtője sem a farsáliai síkon, sem Mohács téerein nem bukott el felkelhetetlenül.

A 3-ik nagy csoport maga a *philosophia*, a tulajdonképeni bölcsészet, iker-ágaival a gondolkodástan-, lélektan-, szépiészet- és neveléstannal. E nagy tudomány hatol be a látható eszmék és elvek birodalmába, az emberi tudat véghatárait nyomozza és a szellem fejtődzését a mindenségben, keresi a tudományok lelkét, azokat magas egységbe fűzi s ez által a többi fakultásokkal is érintkezik; a vallás-, jog- és történet bölcsészetét teremt és műveli. A neveléstannal mily horderejű a társadalom átalakítására, érezi minden család, annyira, hogy mondható: a neveléstani rendszertől, eszközeitől függ a kor, az állam, a társadalom értéke, súlya és boldogsága s a mi fő: erkölcsi jelleme. A bölcsészeti fakultásba ölelt tudományoké első sorban felmutatni az embert, mint a szerves világban isteni szikrát hordozó gondolkodó magasabb lényt, s ez eszményiességgel nemesíti meg az anyagi való (realitas) jogos érdekeit, felsőbb czélokra is irányítván azt.

De van a bölcsészeti fakultásnak gyakorlati oldala és haszna is, ez a *tanárképzés*, melyre jelen szervezetében e kollégium képtelen; sem theologiai, sem jogi fakultása a mostani viszonyok közt nem minősíthet a számos középiskolákba senkit tanárrá, mert ma erre külön szakképzés kell, s ezt a bölcsészeti szaktanfolyam adja meg. Ha soká késünk, sem magunknak, sem a körülöttünk levő s ránk tekintő gymnasiumoknak tanárokat nem adhatunk, — így hátrább esünk, mint voltunk a mult századokban — elveszti e kollégium eddigi és egykori vonzó erejét, központi helyzetét, önállását, hagyományos egyediségét, vele súlyát, értékét; alá lesz

rendelve más vidéknek, más szellemű, még ezután, ki tudja hol emelkedhet magasabb tanintézeteknek . . . saját szülöttei és neveltjei s velők a középmagyarországi nemzeti ősem fiai nem nyomulhatnak, őket megillető számarányban, a tanári fontos pályára, pedig a jövő a tanító-személyzet szívéből, eszétől és a mi döntő: jellemétől függ.

Hála a magyar érzék élességének, felfogta a bölcsészeti fakultás nagy jelentőségét s a múlt századból fenmaradhatott ősi 3 tanszéket még ötten növesztette a nemes város, egyház, kerület és egyesek dicső akarata, úgy, hogy a 12 tanárra tervelt bölcsészeti fakultáshoz **még négy tanszék alapítása** (200,000 forint tőke) **szükségeltetik**; ezt kéri az országos zsinat, ezt elősegélni hivatott ez értekezlet is, e végett mozdultak meg mindenütt a gyülekezetek jobbjai, kicsinyei, nagyjai; a legősibb tényező, a legilletékesebb érdekelt fél: Debreczen polgársága és társulatai előtt a kérdés.

A tanszékek az újkor Memnon szobrai, azok zen-gik, hirdetik a tudományt, szórják a világosság sugarait; az amerikai Egyesült-Államok szabad polgárai több kollégiumot s egyetemeket alkottak már, tömegesen alapítván egyesek tanszékeket, a kőszobroknál szebben és szőlőbban örökítve ez úton nevéket s gondolkodásuk nagyságát a közjó elővitelére. A szabad alkotmány és önkormányzás (autonomia) szülötte az ily nagykorú működés; ily felemelő tényekkel kollégiumunk történelme is dicsekedhetik, ennek köszöni, hogy homlokára írható az „északi csillag“ érdemrend jelszava: „nem ismer hanyatlást“ (nescit occasum). A magyar természetben gyökerező ez önkormányzati szeüiem szülendi most is újjá e kollégiumot. Pendüljenek meg hát lelkünk áldozatra termett húrjai, — őseinktől el nem maradhatunk. Városunk és kollégiumunk egyik csillaga: Révész Imre, hasonlító aggódó szeretetének egy ily nyilatkozatában e kollégiumot a puszták Pelikánjához, mely takargatja és maga táplálja fiait, — ismételjük imává magasztosult végszavait: „Debreczeni főiskola! legyen művelődésed látköre és pályája oly széles és szabad, jellemed oly nyílt és egyenes, mint a sík föld, mely körötte, — és az ég, mely feletted kiterjeszkedik!“ (Figyelmező 1870., 426. l.)

Tájékoztató jegyzet.

A bölcsészeti fakultás tantárgyairól s tanerejének számáról képet nyújt, ha megtekintjük egy pár tanintézet ezen tanszakainak berendezését.

1. A *debreczeni tanárkar* 1887. márczius 15-ikén adott tervében 13 rendes és 3 rendkívüli vagy segéd-tanárral óhajtotta életbe léptetni a tanárképzővel kapcsolatos bölcsészeti szaktanfolyamot: philosophia, hellen, latin nyelv és irodalom, történelem, földrajz, természetrajz, vegytan, szám-, mér- és csillagászat, természettan, német nyelv és irodalom, tehát 10 tantárgy tíz tanárral; a magyar nyelv és irodalom két tanárral, neveléstan egy rendes és egy rendkívüli, angol és francia két rendkívüli tanárral. E tervben a bölcsészeti fakultásba fel van véve a természettudományi és matematikai fakultás néhány tanszéke, ennek mellőzésével az újabb terv csak tisztán bölcsészeti fakultást ölel fel.

2. A *genfi egyetem* bölcsészeti fakultása 13 rendes és 10 rendkívüli tanárral rendelkezik; a rendes tanárok főtárgyai: 1. latin-, 2. görög-, 3. francia irodalmak, 4. francia nyelv története, 5. összehasonlító nyelvészet, 6. német irodalom, 7. nyelvészet, 8. philosophia, 9. világtörténet, 10. vallások története, 11. társadalmi tudományok, 12. nemzetgazdaság, 13. összehasonlító törvényhozás. A

három utóbbi tárgy a jogi fakultásból vétetett ide. A rendkívüli (és számban változó) tanárok tárgyai: új görög nyelv, arab-, persa nyelv, neveléstan stb.

3. A *zürichi egyetemen* 1893/4-iki beosztás szerint a bölcsészeti fakultás 16 rendes és 11 rendkívüli tanárral bír. A bölcsészeti fakultás tárgyai: 1. philosophia 2 tanárral, 2. szanszkrit és latin 1 tanár, 3. történelem 1 tanár, 4. latin irodalom 1 tanár, 5. görög és keleti nyelvek 1 tanár, 6. német irodalom 1 tanár, 7. francia irodalom 1 tanár, 8. hazai történelem 1 tanár, 9. spanyol nyelv 1 tanár, 10. neveléstan 1 tanár, 11. angol nyelv és irodalom 1 tanár, 12. diplomatika 1 tanár.

4. A *neuchateeli* (Svájc) bölcsészeti fakultás 12 tanárral következő tudományokat karolta fel: 1. latin, 2. hellén, 3. francia, 4. német, 5. angol irodalmak, 6. világirodalom, 7. világtörténet, 8. hazai történet, 9. philosophia, 10. régészet, 11. földrajz, 12. nemzetgazdaság.

KÖZÉLETÜNK.

A vallásos iratok terjesztéséről.

Im itt vagyok a magyar kálvinizmus erős fészékben. S a mint nagy örvendezéssel hallgatom a kunok, hajdúk és czivisek dicsekvését, hogy a közel multban a munkás kezek hiánya miatt nagyrészt parlagon heverő földek ára és évi jövedelme milyen magasra emelkedett: szememet arra a másik mezőre vetem, mely a mi lelkünknek olyan igen kedves, az Urnak mezejére, s elgondolodom, hogy hát ennek a mezőnek értékét és gyümölcsöző erejét milyen magasra lehetne emelni a munkás kezek szaporításával.

Mert ezen a vidéken általában igen nagy mező bizatott egy-egy magvető kezére. Ugy, hogy a hívek nagy száma nem engedi meg a személyes s gyakori érintkezést, s a cura pastoralis intensív gyakorlását nagyon megnehezíti, csaknem teljesen lehetlenné teszi. Érzik is a pásztorok, hogy a legbuzgóbb ígéhirdetésnek sincs meg a kellő hatása, s mindenütt akarnak is a bajon segíteni s örömmel ragadnak meg minden eszmét, mely az egyházas buzgóság s a Krisztusban való élet emelésére alkalmasnak látszik.

Innen magyarázom ki azt a lekötelező szíveséget is, melylyel engem a lelkész urak fogadtak, s azt a lelkes ügybuzgóságot, melylyel a Hornyánszky-czég részéről általam tett ajánlatot felkarolták mindenfelé, a merre csak jártam. Az ajánlat pedig az, hogy nyeressék meg mindenütt egy ember a vallásos iratok — tiszta magyar és kálvinista vallásos iratok — terjesztésére, olyan ember, a kinek erre elég buzgósága, ideje és képessége van, és ennek a czég buzgó fáradozásaiért fizet tíz forintot havonként és az eladott könyvek árából tíz perczentet.

Tizenkét nagyobb városban a lelkész urak buzgalma már rendezte is ezt az ügyet, a többiek most kerülnek sorra. És midőn én most e becses lapok tisztelt szerkesztőségének szíves engedelmevel ez úton is hálás köszönetet mondok a jó ügy nevében azoknak, kik a vallásos iratok ily módon való terjesztésének ügyét kezökbe venni s elintézni szívesek voltak, azoknak jóindulatát pedig, kikhez még ezután jutok el, ez úton is kérem: megragadom az alkalmat, hogy néhány szóval felhívjam a szíves érdeklődők figyelmét erre az ügyre.

A merre jártam, a nagy és virágzó gyülekezeteknek tapasztalatokban gazdag pásztorai nem tekintvén

ifjú és kápláni állapotomat, mindenütt szót váltottak velem egyházi életünk és állapotaink felett is. És ezek a buzgó és tapasztalt pásztorok, a kik felolvasásokkal, nőegyletekkel, bibliamagyarázatokkal s a belmissió egyéb eszközeivel sokat próbáltak és sokat is tettek az egyházi élet fellendítésére: egy szívvel és szájjal vallják, hogy a cura pastorális gyakorlásának nagyobb gyülekezetekben csaknem egyedüli, de kisebbekben is a legjobban célra vezető módja a vallásos iratok terjesztése.

Mindenki hangoztatja azt is, hogy bizony nagyon keveset tettünk eddig e tekintetben. Idegen társulatok terjesztettek eddig, nyelvezetre, ízre és gondolkozásmódra nézve idegen iratokat olyan emberek által, a kik nyíltan vagy titokban a nazarénizmushoz, vagy baptizmushoz hajlanak. De mi magunk bizony édes-keveset tettünk.

Teljesen igazuk van azoknak a férfiaknak, a kik azt hangoztatják, hogy itt az ideje, hogy mi magunk is tegyünk immár valamit.

A Hornyánszky-czég ajánlatát tehát a legnagyobb örömmel fogadhatják mindazok, kik ezt az ügyet szívükön viselik. Már van annyi igaz magyar szívből fakadt, igaz magyar talajon nőtt vallásos iratunk, hogy a terjesztést meg lehet kezdeni. És ha az ilyen iratokat buzgó és minden gyanún felül álló emberek útján széles körben elterjeszthetjük, nagyon jó szolgálatot teszünk vele a magyarság ügyének.

Engedtessek meg azért nekem, hogy ezen az úton kérjem fel azokat a lelkész urakat, a kikhez személyesen nem mehetek, hogy lépjenek közvetlen érintkezésbe a Hornyánszky-czéggel.

Kisebb helyeken, a hol ráérnek, magok a lelkész urak is vállalkozhatnak a terjesztésre, mert bizony a munka, kivált az Ur szőlőjében végzett munka, csak dicsőségére válik minden rendű és rangu embernek.

Ne vétessék rossz néven, hogy én, bár nem fiatal, de tapasztalatlan, a tapasztaltabbakat és érdemesebbeket buzdítani akarom; hiszen igaz, hogy kicsiny vagyok, de hát az ajándékok különfélek lehetnek, de ugyanazon lélek. Ez a lélek indítson mindnyájunkat a jó munkára!

Dr. Kecskeméthy István,
budai ref. s.-lelkész.

Egyházkerületi közgyűlés.

November 1-én reggeli 9 órakor vette kezdetét egyházkerületünk őszi közgyűlése. Kiss Áron püspök buzgó imádságban adott előbb hálát az egek Urának megtartó kegyelmeért, azután ujabban segedelmet, áldást kér a munkálkodásra.

Imádkozás után a püspöki jelentés felolvasása vette kezdetét, mely híven felöleli mindazon fontosabb eseményeket, melyek egyházi és iskolai életünk terén a tavaszi közgyűlés óta felmerültek s melyek részben e közgyűlés tanácskozásának tárgyát fogják képezni. Megemlíti, hogy szeretve tisztelt világi elnökünket, Vályi Jánost súlyos családi csapás gátolja a gyűlésen való megjelenésben, minek következtében az egyházkerületben a hivatali idejére nézve legidősebb egyházmegyei gondnokot, Tisza Kálmánt kéri föl a világi elnökségre. E felhívás folytán Tisza Kálmán a közgyűlés lelkes éljenzése közt foglalja el a társelnöki széket, s legelsőben is azt indítványozza, hogy a közgyűlés jegyzőkönyvileg fejezze ki legőszintébb részvétét afelett, hogy főgondnokát a súlyos megpróbáltatás távol tartja a tanácskozástól, és reményét, óhaját az iránt, hogy Isten a csapást mielőbb jóra fordítsa. A közgyűlés az indítványt helyesléssel fogadja s a

jegyzőkönyvbe vételen kívül az iránt is intézkedik, hogy e felől a szeretett s köztiszteletben álló főgondnok, püspök úr által értesíttessék.

Egyh. ker. főjegyző, Tóth Sámuel olvassa a megjelent tagok névsorát, s jelentést tesz a gyűlésről elmaradt tagokról. Ugyancsak ő jelenti, hogy Nadányi Miklós a debreczeni egyházmegye, Gencsy Albert a felső-szabolcsi egyházmegye gondnokává, Lukács Ödön a felső-szabolcsi egyh. megye, Csernák István a máramaros-ugocsai egyh. m. esperesévé, Szöllősy Antal ez utóbbi egyh. m. gondnokává választattak meg. Az ujonnan választott Nadányi Miklós és Szöllősy Antal gondnokok a gyűlés előtt leteszik a hivatali esküt, s rövid, de lelkes beszédben ajánlják föl egész erejüket az anyaszentegyház szolgálatára. A közgyűlés élénken megéljenzi a választott tisztviselőket.

Az elhunyt Osterlamm Ernő főiskolai tanár és Mészáros József gazdasági tanácsos emlékét a közgyűlés jegyzőkönyvileg határozza megörökíteni. — Dr. Kovács Sándor világi aljegyző bokros teendői miatt jegyzői hivataláról lemondván, érdemeit a közgyűlés jegyzőkönyvi elismerésben részelteti. Tudomásul veszi a közgyűlés, hogy Uray Imre a beregi egyh. megyében ujjal gondnokká választott. Ezek után megválasztottak a különböző ügyek elintézésére a bizottságok, s most már a formalitások bevégeztével kezdetét vette volna a tulajdonképeni tanácskozás, de ennek előtte feláll Szabó János, a békés-bánáti érdemdús esperes, s örömmel hozza tudomására közgyűlésnek, hogy egyházkerületünk szeretett püspöke, főtiszteletű és méltóságos Kiss Áron úr ez évben érte meg lelkészkedése 50-ik évfordulóját. Háláját fejezi ki a Gondviselésnek, hogy szeretett püspökünket testi s lelki erejének teljében mindezideig megtartotta, s kéri továbbra is, hogy az isteni kegyelem őt egyházunk boldogítására még sok éveken át megtartsa! A közgyűlés lelkes éljenzéssel fejezi ki, hogy együtt érez Szabó János esperessel, s szeretett püspökünk 50 éves lelkészkedése évfordulója alkalmán éreztetett örömet jegyzőkönyve rendén is megörökíteni kívánja.

A lelkész-képességi vizsgák eredményét terjesztvén be a vizsgáló bizottság: a jelentést tudomásul veszi a közgyűlés.

Ekkor vétetett föl a beregi esperesválasztás ügye, mely, ha így halad, ha így fejlődik: kinőheti magát akár egy kis tengeri kigyóvá... Vajjon cujus ad majorem gloriam? E sajnálatos ügy minden részletében eléggé ismeretes Lapunkból is olvasóink előtt, itt tehát csak azt jelezzük, hogy a szavazat felbontását elrendelő egyházkerületi gyűlés végzése ellen Uray Imre egyh. m. gondnok a konventhez intézett felebbezést nyújtott be. A kérdés élénk vitára adott alkalmat, melyben a felebbező Uray Imrén kívül Tisza Kálmán, Kiss Albert, Degenfeld József gróf, Lukács Ödön, Szeremlei József s többen vettek részt.

A köznézet oda irányult, hogy ez ügyben, mely közigazgatási kérdés, felebbezésnek nincs helye. Ennek folytán beható tanácskozás után abban állapodik meg a közgyűlés, hogy a holnapi gyűlésen választandó tagokból küldöttséget bíz meg, melynek feladata lesz megvizsgálni a felolvasott felebbezésben felsorolt visszaélések állását (Ezen küldöttségnek tagjaiul Dávidházy János elnöklete alatt Farkas Antal és Lengyel Imre, póttagokul Szunyogh Szabolcs és Szarka Boldizsár választottak meg).

A szatmári egyházmegye intézkedést kérvén a sátoros-ünnepek 3-ik napja végleges megszüntetése érdekében, a közgyűlés, miután e tárgyban már határozott volt, újabb határozat-hozatal szükséges voltát nem látja.

Következett a szatmári egyház egyik lelkészi állomásának 10 évig való üresen hagyása kérdésében hozott egyházmegyei határozat ellen benyújtott felebbezés. E kérdés is részletesen volt tárgyalva lapunkban. Itt csak azt említjük meg, hogy az egyházkerületi közgyűlés, többek felszólalása után az egyházmegye határozatát megerősítette.

November 2-án ugyanazon elnökök vezetése alatt folyt a tanácskozás. A tárgysorozattól eltérőleg a tanügyi bizottság jelentése vétetett elő. Ennek rendjén az országos tanári gyám- és nyugdíjintézetbe való belépést egyházkerületi közgyűlésünk elvileg nem ellenzi, a debreczeni főiskola tanári nyugdíjintézet ügyeit érintőleg megbízást ad a gazdasági tanácsnak s több irányu intézkedést tesz.

Az újonnan választott tanárok, Dr. Varga Bálint, Dr. Gulyás István, Bosznay István és Tóth Mihály a hivatali esküt letévén, közülök a többiek nevében is dr. Varga Bálint magvas beszédet mond, s programjoknak röviden e hármat vallja: *tudomány, egyház és haza*. A közgyűlés részéről Tisza Kálmán üdvözölte az ifjú tanárokat.

A m.-szigeti főgymnasium a vallásórák összevonásának engedélyezését kérelmezi, mit a tanügyi bizottság nem tart megengedhetőnek. E tanévre kivételesen engedélyeztetik.

A szatmári főgymnasiumnak államsegély nyeres iránti kérvénye az előző félévi közgyűlés utasítása szerint folszereltetvén, pártólólág határozatit felterjesztetni a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz. Azon alkalmából, hogy a kisújszállási és h.-nánási gymnasiumok közvetlenül fordultak a segélyezés ügyében a miniszteriumhoz, figyelmezteti közgyűlésünk a folyamodó tanintézetek fentartó tentartó testületeit, hogy e nemü kérvényeket mindenkor a püspöki hivatal útján terjeszszék fel illető helyére. A közalapi segély kérvényeket az esperesi kar ajánlata szerint terjeszti föl a közgyűlés; ezen ajánlat szerint 79 egyház 6850 frt, 87 lelkész 5690 frt segély nyeresére terjesztetik föl.

Az egyházkerületi főjegyző azon jelentés tétele folytán, hogy b. e. püspökünk, Révész Bálint emlékére eddigelé 1951 frt gyűlt össze, szemelött tartva a boldogult özvegyének azon óhajását, hogy miután a szellemi emlékről végrendeletileg ügyis gondoskodva van, inkább siremlék állíttassék: közgyűlésünk ily értelemben bizza meg Kiss Áron püspök urat, hogy 9 közgyűlési tagot magához vevén, gondoskodjék a siremlék felállításáról.

A Csokonai-kör a Méliusz Péter első debreczeni püspök emléke érdekében kegyeletes mozgalmat indított. E célra a kör megkeresése folytán a kerületi pénztárból a közgyűlés 100 frtot utalványoz. Az állami anyakönyvvezetés kérdésében a n.-bányai egyházmegye indítványa a konventhez terjesztetik föl.

Tudomásul vétetett a városi tanácsnak azon intézkedése, melynél fogva a kis alaku énekes-könyv korrigálásával Géresi Kálmánt bizta meg.

November 3-ikán, a tanácskozás harmadik napján, rendes szokás szerint nagy mértékben csökkent az érdeklődés, a gyűlési tagok egy része elutazott. Tisza Kálmánt is elszólították bokros teendői, s e napon Horthy István foglalta el a világi elnöki székét.

Jegyzőkönyv-hitelesítés és a milleniumi bizottság intézkedéseinek tudomásvétele után a daróczi egyház iskolai ügye vétetett tárgyalás alá. Az ügynek hosszas előzménye van. Az egyházmegye a kérdést úgy kívánja megoldani, hogy a felekezeti iskola beszüntetésével köz-

ségi iskola állíttassék. Igen sokan hozzá szólottak a kérdéshez. Többen úgy látják, hogy a községi iskola felállításával az egyház terhe nem fog könnyebbülni, azért állami iskola-állítás mellett foglalnak állást. A gyűlés végül az egyházmegye nézetét fogadta el.

Az érmelléki egyház indítványt terjesztett be a párbajozó főiskolai tanulók iskolából való kizárása tárgyában. Az egyházkerületi közgyűlés a párbajozó főiskolai tanulókra vonatkozó eddigi határozatát szigorítja az érmelléki egyházmegye indítványának elfogadásával, s ezt kiterjeszti az egyházkerület területén levő valamennyi iskolára.

A Balla—Athanáz-alapítványra egy illetékes tanítóképzédei növendék felvétetett, s N. J. s.-lelkész-tanítónak javító vizsga tétele engedélyeztetett.

Panasz merült fel egy tanfelügyelő túlkapása miatt; azonban, mivel a megkereső levél még nem érkezett be, határozatot hozni nem lehetett.

Olvastatott s tudomásul vétett Tüdős János főgymn. igazgató jelentése.

Kiemeljük ebből, hogy a debreczeni főgymnasium tanulóinak mostani létszáma 696, vallás szerint 598 ev. ref.; róm. kath. vallású 24, ág. evang. 16 stb.

Harsányi Sándor türkevei lelkésznek a tápintézet javára tett 300 frtos alapítványát elismerő köszönettel veszi tudomásul a közgyűlés, valamint köszönettel fogadja a Dr. Balkányi Miklós különféle ajándékait is.

Kiss Áron püspök ur bejelentése alapján kellemes meglepetéssel értesül a közgyűlés arról, hogy Dr. Varga Géza és nővére Tóth Sámuelné édes atyjok, egykori főiskolai pénztárnok Varga Lajos emlékére 5000 koronát, Vályi János egyházkerületi főgondnok 4000 koronát, Ujfalussy Béla 400 koronát adományoztak a bölcsészeti fakultás alapjára. Az adományozókat a gyűlés lelkesen megéljenzi, s jegyzőkönyvileg fejezi ki köszönetét a nemes lelkü adományozóknak.

Több felebbezett ügy intéztetett el még ezen kívül. Délután az egyházkerületi bíróság zárt ülésben intézte el az ügykörébe eső felebbezett ügyeket; néhány kisebb jelentőségű ügydarab a szombat reggeli ülésen látott el.

X. y.

NEKROLOG.

NAGY JÓZSEF
1813—1893.

A halmii ref. egyház közönsége mult hó 22-én kísérté az örök nyugalom helyére érdemekben megőszült lelkipásztorát, ki 46 éven át legeltetette nyáját szép kies helyen s éltette az élet Fejedelmének kenyerével és borával.

Ha egy régi várrom mellett megállunk, önkénytelenül felujulnak emlékünkből mindazon események, melyeknek e rom az idő folyamán át tanuja, sőt főszerepvivője volt. Beszél az nekünk örömről, fájdalomról, boldog-boldogtalan időkről, megvalósult és meghiusult reményekről, nagy és dicső tettekről. Hasonló gondolatok foglalják el elménket, ha egy hivatását lelkiismeretesen betöltött agg lelkipásztort látunk magunk előtt az élet küzdelmeiben összetörve, kifáradva a nyugalom vánszónán pihenni.

Miként ama rom a honnak, erős bástyája, oszlopa volt egykor ő is az anyaszentegyháznak, küzdvén annak felvirágoztatása érdekében az idők folyamán feltámadó vészek és viharokkal. Azoknak a várromoknak a történetét, emlékét megörökíti a tudomány: méltó hát, hogy

mi is meggyujtsuk az emlékezet fáklyáját azok felett, kik életök szövetnekét az egyetemetes közjö munkálásában lobogtatták el.

Ezen kegyeletes érzés indit engemet arra, hogy megemlékezzem e lap olvasó közönsége előtt Nt. id. Nagy Józsefről, kinek rövid élet- és jellemrajza következő.

Született Tiszakerecsenyben az 1813-ik évben egyszerű polgári szülöktől. Felsőbb tudományok hallgatása végett Sárospatakra ment s ott iskolai pályáját az 1844-ik évben bevégezvén, az akkori szokás szerint Szerencsre ment három éves rektoriára. Innen az 1847-ik évben bátyja Nagy Mihály halála után Bereg-Kigyóásra ment administrator lelkésznek, majd 1849. ápr. 24-kén Tekeháza választotta meg rendes lelkészül; migsem az 1854-ik évben az azon időben is nagy szerepet játszó Szentpály család közbenjárása folytán a tekintélyesebb halmii egyház nyerte meg lelkészeül.

Családot az 1848-ik évben alkotott, nőül vevén néhai bátyja, Nagy Mihály bereg-kigyósi lelkész özvegyét, a most is élő Nt. Nagy Zsuzsánna asszonyt. E házasságból született egy fiú gyermek, József: jelenben tekintélyes ügyvéd Halmiban, s a máramaros-ugocsai egyh. m. egyik ügyésze. Rajta kívül gondos édes apja volt ő a neje első férjétől származott két fiának, Sándor és Frigyesnek is, mert megkettőztetett szorgalommal s kitartással igyekezett a nagyon szerény halmii lelkészi állás jövedelméből — minden megkülönböztetés nélkül — gyermekeinek jövőjét, nevelés által biztosítani. Nemes törekvését Isten áldása kísérte, mert hiszen oly embereket nevelt a társadalomnak, kiket nemcsak ő, mint apa, hanem az a kör, melyben hivatásszerűleg munkálkodtak, — büszkén vallott magának. Bár ne nőttek volna úgy a szívéhez, bár ne szerette volna őket úgy — mondotta sokszor a megboldogult — akkor nem lett volna oly metsző a fájdalom, midőn a kérlelhetetlen halál a két jeles fiút: előbb Sándor megyei aljegyzőt, később Frigyes huszti lelkészt és a máramaros-ugocsai egyhm. főjegyzőt, az élet legszebb szakában kiszakította karjai közül.

Mint ember nem szerette a hiú fényelgést, hanem a nemes egyszerűséget. Az emberekkel való érülközésében nyájas, lekötelező modora szeretetre, tiszteletre méltóvá tette őt, s különösen a máramaros-ugocsai egyhm. lelkészi kara sokáig nem fogja feledni a „kedves Józsi bácsit“.

Mint lelkész, valóban lelkiatyja volt ő híveinek. Önpéldájával serkentette őket a munkásságra, nem tévesztve soha szem elől az Üdvözítőnek ama szavait: „Munkálkodjatok, míg nappal van, mert eljő az éjszaka, melyen többé senki nem munkálkodhatik.“ (Ján. 9. 4.)

Halmibani lelkészkedése alatt tornyot, iskolát építtetett, templomot. orgonát javíttatott, harangokat öntetett, magtárt szervezett, mely 1400 frt értékben a bankban kamatozik: mindezek kiáltó bizonyítványai az ő páratlan tevékenységének, mit egyháza érdekében kifejtett.

Temetése — a fent jelzett időben — óriási részvétel mellett ment végbe. Nemcsak saját gyülekezete, de a közeli községek lakói közül is sokan megjelentek, hogy lerójják az agg pásztor irányában az elismerés, a kegyelet adóját. A lelkészi lakon nt. Csernák István támasvárajai lelkész és esperes mondott megható imát; a templomban Nt. Biki Ferencz gyulai lelkész, egyházmegyei főjegyző szépen kidolgozott s költői hasonlatokban gazdag oratióban emlékezett meg a szerető férj és családapáról, a tevékeny lelképásztorról; a sírnál pedig e

sorok írója vett végbúcsút a legnemesebb munkában elfáradt s megnyugodott jó pásztorról.

Áldás, béke s jó emlékezet lebegjen hamvai felett!
Halmi, 1893. november 1.

Varga Károly
ref. h.-lelkész.

IRODALOM.

Kalászkok az életnek kenyeréhez. Szerkesztik Könyves Tóth Kálmán debreczeni és Papp Károly budapesti ref. lelkészek. IV. füzet.

(Folyt. és vége.)

Szívből eredő, szívhez szóló kis beszédet olvasunk Zábrák Dénes soproni ev. lelkésztől, mely beszéd *tanuló felett* mondatott volt. Ment ez minden szónoki fogástól — mégis hat, mégis megindít. A veszteség súlyát enyhítendő: három angyal képében mutatja be a *hílet, szeretet és reményt*, melyek letörölhetik a fájó könyűket. Itt sem állhatjuk meg, hogy meg ne jegyezzük, miért nem utoljára tétetett a *szeretet*.

Ezt követi egy szorosabb értelemben vett prédikáció, Jer. IX. 23—24. alapján. Írója *Tolnai József* bőnyi ev. pap. (Miért nem lelkész?) — Textusa találó, alkalomszerű, a mennyiben *fiatal férfi felett* mondatott volt. Mást azonban alig is mondhatunk róla. Hibásnak találjuk mindjárt a kiindulást. Azt olvassuk ugyanis az első sorokban: „A dicsekvés nem tartozik a kiváló emberi, még kevésbé a kiváló keresztyén erények közé“. A dicsekvés egyáltalában nem erény, nem hogy a *kiváló* erények közé nem tartozik. Az erény felőgásunk szerint dicsekvés tárgya egyáltalában nem lehet. Ki bármely tulajdonságával dicsekszik: az a tulajdonsága, hogy többet ne mondjunk — megszűnt erény lenni. Egyébként a bevezetés elég szövegszerű, valamint felosztása is, midőn arra tanít, hogy ne dicsekedjék senki az ő erejében, hanem ismerje el, hogy 1. ő gyöngé, 2. az Ur mindenható.

Gyermekszülésben elhalt nő felett oratio félét ír *Antal Gábor*. A minden nagyobb igény nélküli beszéd eme gondolat körül forog, hogy a köteleességét híven betöltött ember életében tiszteletet, halálában részvétet érdemel. *Bocsor Lajos*: Hirtelen elhalt középkorú nő felett ír egy rövid-rövid beszédet. *Jezsovicz Pál* ev. lelk. Luk. 1. 30. alapján *tanítóné felett* közöl egy több figyelmet érdemlő, inkább jellemrajznak, mint halotti tanításnak nevezhető beszédet. Textusát, bár mint mondók, inkább jellemrajz ez, mint prédikáció, igen szépen alkalmazza. Az első részben felmutatja az elhunyt nő multját, mely tiszteletre méltó, épen azért fájdalmas elvesztése, — de hát minden mulandó az ég alatt! Kívánhatunk mindent, de biztosítani mit se tudunk. — A második részben a nyereség föltüntetését olvassuk, mit a halálban találunk, s a remény rajzát, mely által megvígasztaltunk.

Ezt követi ismét *Bocsor Lajosnak* kuruzslással foglalkozó öreg felett tartott rövid alkalmazása, majd *Scholz Gusztáv* ev. lelkésznek Hunfalvy János felett tartott szép oratióját olvassuk. Felmutatja röviden a hazafias tudóst, a hű családfőt, az igaz keresztyén embert, jellemző, megkapó vonásokkal.

Bezárja a szorosabb értelemben vett halotti beszédek *Könyves Tóth Mihálynak* Ján. XVII. 11—17. alapján írott, egyházas életű férfi fölött mondott igazi keresztyén szellemű, építő hatású tartalmas beszéde. —

Végül *Sántha Károlynak* lelkész fölött a sírnál mondott jámboros imádságát olvassuk, mely szép nyelve mellett, a rajta előmlő meleg keresztyén érzelmek által is kitűnik és épít.

Mielőtt még a füzet többi dolgaival is foglalkoznánk, az itt kínálkozó alkalmat megragadván, megjegyezni kívánunk egyet-mást.

Általános a panasz temetési funkcióink ellen. Az egyöntetűség, melyben kétség nélkül erő rejlik — előtűnk ismeretlen. A hány ház: annyi szokás. Itt prédikálnak, amott imádságban prédikálnak, emitt általánosságban — mondhatni szétfolyó nagy általánosságban — oratóznak stb. A reformáció vágya úgyszólván mindnyájunk lelkében él. A nagy többség, a mint a tapasztalat mutatja: az egyszerű imádság mellett foglal állást. Ez a mi elvünk is. Csak egyet kívánunk még: legyen az igazán imádság, nem pedig imádságos orató. Ezeknek az apró beszédeknek, melynek úgyszólván nevet adni sem tudunk — milyenekkel e füzetben is találkozunk — mi semmiféle jelentőséget sem tulajdonítunk. Tapasztalatból mondhatjuk, hogy nincs is azoknak semmiféle hatásuk sem. — Nekünk úgy tetszik, hogy e genret a varietas delectat-féle elv hozta gyakorlatba. De hát mire való az embereket még a halálban is szortírozni, kasztok szerint osztályozni? Mert a dolog tényleg így áll: az öngyilkosnak, vagy általában kétes erkölcsi életű egyénnek némely vidéken alkalmazás és imádság kompetál, a becsületben megöszült egyszerű embernek prédikáció, úrnak: imádság. . . A prédikációtól a legtöbben idegenkednek. Még eddig ezt kellőleg indokolva senkitől sem hallottuk. Mi azt hisszük, hogy a nép conservatív szelleme e kérdésben is helyes úton jár. Az egyszerű imádság mellett a prédikációt tartjuk a legalkalmasabb temetési műfajnak. Csak legyen az is igazán prédikáció, melynek főczélja ne a rikatás — az elköltözött nem levő érdemeinek izetlen keresése, felsorolása — hanem a tanítás legyen. A nép a prédikációban ezt keresi, s ha ezt megtalálja: lelkész és gyülekezet egyaránt czéljokat érték.

Erről máskor majd többet. Az idő sürget, haladjunk.

A „különfélék“ rovata alatt találkozunk *hazafias* elmélkedéssel. Ilyen *Wéber S.* beszéde, mely a király 62-ik születésnapján mondatott. 1. Móz. 4. 32. alapján megtekintí a multak emlékét 1. gyászos eseményeivel 2. mentő kezével 3. intő szavával. Találunk egy igen kiváló magas színvonalon álló *Emlékbeszédet*, melyet *Sylvester* Domokos, Fülöp Géza lelkész sírkövének felállítására írt, és mondott. Eszmegazdagsága, nyelve, ereje és bája igen-igen kiválóvá teszik e beszédet. Végül *Sántha Károly* jeles tollából olvasunk egy *sírbolt felavatási*, költői ihletettséggel írott szép beszédet. Ama bibliai locusra támaszkodván: „Az igaznak emlékezte áldott“, a *kegyelet*, *emlékezet*, *áldás* és *kérés* eszméi által avatja fel a családi sírboltot. Az ott nyugvó édes anyáról szólván, a következő remek sorokkal festi a anyai érzelmeket:

Óh anyai hűség — mélyebb a tengernél!
Anyai szeretet — magasabb a mennynél!
Eg reánk szakadhat, a föld eltemethet,
Édes anyánk, ott is velünk hű szerelmed!

Kikre még anyai kitárt karok várnak,
Csókoljatok kezét az édes anyának;
S kik sirba tevétek, áldva sirassátok,
Mert még a sirban is áld édes anyátok!

A beszédet hozzá méltó, költői nyelvű szép verses imádság zárja be.

A füzet végén a nagynevű írónak, *K. Tóth Kálmán* szerkesztőnek 19, részint urvacsora osztás előtt és után, részint ünnep napokon mondandó imádságát olvassuk. Mi ez imádságokat egytől-egyik használhatóknak — egyiket másikat, mint a Virágvasárnapi 2. sz., Husvéti 1. sz. igen szépnek találjuk. Jambusi menetét, akár a tartalmat, akár a nyelvezet tisztaságát tekintjük, nyugnek sehol sem látjuk. Mi nem tudunk megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy jambusban, vagy akár rimes versben is imádságot írni jól nem lehetne. Egyáltalában nem habozunk kimondani, hogy mi az imádságot *költői terméknek tekintjük*, s mint ilyen joggal él a tartalomnak megfelelő bármely kötött formával is. Csak nyűg ne legyen a forma! csak a formának megfelelő költői tartalom adjon életet! Ez imádságokban, ha nem látjuk is mindig teljesen összeolvadni e kettőt — de a költészet varázsát, melynek dus forrása a keresztyénség magasztos eszméi — elvitatni lehetetlen. Mi sok e nemű terméknel többre becsüljük ez imádságokat!

Im ezekben számoltunk be — e füzetnek, talán a kelleténél is hosszabb ismertetésével. De tettük azért, hogy igazoljuk amaz állításunkat, hogy a vállalatot ez idő szerinti ily nemű vállalatok között első rendűnek tartjuk. Mi csak sajnálni tudnók, ha a közönyösség miatt e vállalatnak arra kellene jutni, mire már sok, jobb sorsa érdemes törekvés jutott. Ne hagyjuk, ne engedjük azt!

ó— r.

Felhívás. Orgona-műveimnek második kötetét szándékozom közrebocsátani. Ezen második kötet ismét több füzetet foglal magába, legalább husz nyomtatott oldal terjedelmében. A kiadó cég, a „Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság“ jó hírneve kezéskedik a műnek csinos kiállításáról. Hogy a nyomtatandó példányokra nézve tájékozva legyek, ezen második kötetre ezennel előfizetést nyitok. Az előfizetési ár 1 frt, mely összeget postautalványon kérem czímem alatt beküldeni. A második kötet előfizetői az első kötetet előfizetési áron kaphatják meg. Mindkét kötet előfizetési ára együttesen 2 frt. A második kötet legkésőbb jövő év január havában jelenik meg. Tisztelettel Csurgó, (Somogy megye), 1893. október 4. *Bátori Lajos*, képezdei r. tanár.

Aláírási felhívás Fejes István összes költeményeire. Irodalmi viszonyaink ma olyanok, hogy verses művekre még a központban lakó írók is alig kapnak kiadót. Vidéki írónak erre gondolni sem lehet. Ha az ember génuszát követve mégis ír, munkái éveken keresztül vesztegelnek fiókjában azon kisebb verseken kívül, a melyeket a napi sajtó felhasznál. Így a költő, működésének azon egyik czélját, hogy tehetségének mértéke szerint korára is hasson, semmi esetre sem érheti el. Ily körülmények közt, nehezen bár, de mágis elhatároztam magamat arra, hogy az eszményi irányu versköltészet kedvelőihez fordulok, csupán annyit kérve, hogy a kik működésemet ismerik és valamire méltányolják, aláírásukkal segítsék elő „Összes költeményeim“ kiadását. Költeményeim két nagyobb kötetben jelennek meg, nagy 8-ad rétű íven díszes kiadásban. Egyik kötet lyrai és vegyes verseket, a másik három költői beszélyt és két olvasmányi színművet fog tartalmazni. Aláíróknak 5 frtért bérmentve küldöm meg a példányokat; a bolti ár 6 frt lesz. Gyűjtőknek 8 példány után tiszteletpéldánnyal szolgálok. Az íveket méltóztassanak hozzám visszaküldeni, lehetőleg december 1-éig. Egyes megrendelések levelezőlapon is eszközölhetők. Sátoralj-Ujhely, 1893. október hó. *Fejes István*.

Egyháztörténelmi adalékok.

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye lelkészeinek névsora 1741—1800.

(Folyt. és vége.)

Josephus Katona Ao. 1769. Die 31. Máj.
 Mihaél Nagy Csétsi Ao. 1769. Die 31. Máj.
 Nicolaus Bazai Ao. 1769. Die 31. Máj.
 Sámuel Petrik Ao. 1769. Die 6. Máj.
 Michaél Szele Ao. 1769. Die 6. Máj.
 Johannes Józsafoi 1770. Die 15. Máj.
 Stephanus Balogh Ao. 1770. Die 15. Máj.
 Stephanus Szőke Ao. 1770. Die 15. Máj.
 Georgius Rimaszombati Ao. 1770. Die 15. Máj.
 Paulus Balog Ao. 1771. Die 1. Máj.
 Stephanus Siklósi Ao. 1771. Die 1. Máj.
 Sámuel Tóth Ao. 1772. Die 26. Márc.
 Ladislaus Onika Ao. 1772. Die 26. Márc.
 Michaél Bogáti Ao. 1772. Die 26. Márc.
 Josephus Szikszai Ao. 1774. Die 13. Apr.
 Michaél Kereszturi Ao. 1774. Die 13. Apr.
 Josephus Baksi Ao. 1774. Die 13. Apr.
 Gabriel Simondi Kállai Ao. 1774. Die 13. Apr.
 Stephanus Szabó de Tétső Ao. 1774. Die 13. Apr.
 Josephus Deólánny Ao. 1775. Die 9. Márc.
 Andreas Bódor Ao. 1775. Die 9. Márc.
 Dániel F. Debreczeni Ao. 1775. Die 9. Márc.
 Franciscus Vég Ao. 1775. Die 9. Márc.
 Johannes Szűts Ao. 1776. Die 6. Márc.
 Georgius Kis Hegymegi 1776. Die 6. Márc.
 Johannes Katona Ao. 1776. Die 6. Márc.
 Johannes Szabó Ao. 1776. Die 6. Máj.
 Dániel Jenei Ao. 1776. Die 6. Márc.
 Franciscus Rádi Ao. 1776. Die 6. Márc.
 Josephus Kékesei Ao. 1777. Die 5. Márc.
 Petrus Miskolczi Ao. 1778. Die 11. Márc.
 Georgius Szegő Ao. 1778. Die 11. Márc.
 Michaél Bata 1780. Die 22. Márc.
 Josephus Tarnóczyi Ao. 1780. Die 10. Aug.
 Sámuel Orosz Ao. 1779. Die 14. Apr.
 Stephanus M. Molnár Ao. 1779. Die 14. Apr.
 Sámuel Szolnoki Ao. 1780. Die 26. Apr.
 Moses Paxi Szathmári Ao. 1781. Die 6. Márc.
 Georgius Fazekas Szikszoiensis e Tractu Vbil.
 Rivuliensi ex Ecclesia Felső-Bányaiensi in Ecclesiam
 Helv. Conf. M. Kalloniensem in Tractu Vbili Szabolcsiensi
 existentem legitime vocatus post consensum Tract. Vbili
 nigreniatus subscribo Bogatini Die 23. Apr. 1779.
 Andreas Losonci Ao. 1782. Die 7. Máj.
 Franciscus Szűgyi Ao. 1782. Die 7. Máj.
 Stephanus Sélyei Ao. 1782. Die 7. Máj.
 Stephanus Törs Ao. 1782. Die 7. Máj.
 Franciscus D. Porsolt Ao. 1782. Die 7. Máj.
 Sámuel Cseresznyés Ao. 1783. Die 5. Márc.
 Johannes Szikszai Ao. 1784. Die 23. Márc.
 Sámuel Demjén Ao. 1784. Die 23. Márc.
 Georgius Teski Ao. 1784. Die 23. Márc.
 Jónáthán Németi Ao. 1784. Die 23. Márc.
 Nicolaus Peleskei Ao. 1786. Die 27. Juni.
 Stephanus Tállyai Ao. 1786. Die 27. Juni.
 Dániel Vincze Ao. 1786. Die 27. Juni.
 Josephus Kovács Ao. 1786. Die 27. Juni.
 Joannes Soltész Ao. 1786. Die 27. Juni.
 Andreas Solymosi Ao. 1786. Die 27. Juni.
 Sámuel Almási Ao. 1787. Die 5. Márc.
 Josephus Benkő Ao. 1787. Die 6. Márc.
 Stephanus Vince Ao. 1787. Die 10. Juli.

Stephanus Szénási Ao. 1787. Die 10. Juli.
 Stephanus Gaál Ao. 1789. Die 5. Máj.
 Franciscus Nagy Ao. 1789. Die 5. Máj.
 Franciscus Horváth Ao. 1789. Die 5. Máj.
 Johannes Körösi Ao. 1789. Die 5. Máj.
 Johannes Turóczyi Ao. 1789. Die 5. Máj.
 Stephanus Füzesi Ao. 1789. Die 5. Máj.
 Michaél Bagdi Ao. 1789. Die 5. Máj.
 Gerson Váradi Ao. 1791. Die 24. Máj.
 Johannes Bata Ao. 1791. Die 24. Máj.
 Andreas Szilágyi Ao. 1791. Die 24. Máj.
 Michaél Domján Ao. 1791. Die 24. Máj.
 Sámuel Váradi Ao. 1791. Die 24. Máj.
 Gabriel Karácsöny Ao. 1792. Die 19. Juni.
 Georgius Rác Ao. 1792. Die 19. Juni.
 Johannes Szigvártó Miskolczi Ao. 1793. Die 29. Máj.
 Josephus Körtvélyfáy Ao. 1793. Die 29. Máj.
 Johannes Bártray Ao. 1793. Die 29. Máj.
 M... Gyöngyösi Juhász Ao. 1793. Die 29. Máj.
 Sámuel Molnár 1793. Die 29. Máj.
 Georgius Tállyai Ao. 1794. Die 9. Apr.
 Joannes Ferge Ao. 1794. Die 9. Apr.
 Josephus Kapitány Ao. 1794. Die 9. Apr.
 Michaél Márkus Ao. 1794. Die 3. Juli.
 Josephus Györgyi Fazekas Ao. 1795. Die 6. Máj.
 Michaél Kriston Ao. 1795. Die 6. Máj.
 Junior Sigismundus Szent Péteri Ao. 1795. Die
 6. Máj.
 Josephus Nemes Ao. 1795. Die 6. Máj.
 Sámuel Kónya Ao. 1795. Die 20. Máj.
 Franciscus Vajda Ao. 1795. Die 20. Máj.
 Franciscus Árokháti Ao. 1795. Die 20. Máj.
 Franciscus Jakab Ao. 1796. Die 31. Máj.
 Michaél Biró Ao. 1796. Die 31. Máj.
 Ladislaus Fekete Ao. 1796. Die 31. Máj.
 Dániel Pásztor Ao. 1796. Die 8. Novemb.
 Josephus Bódis Ao. 1797. Die 23. Márt.
 Dániel Farkas Ao. 1797. Die 23. Márt.
 Ladislaus Szinfalvi Ao. 1797. Die 14. Sept.
 Gabriel Pető Ao. 1797. Die 14. Sept.
 Paulus Domján Ao. 1798. Die 8. Márt.
 Joannes Lénárd Ao. 1798. Die 8. Márt.
 Sámuel Szent Györgyi Ao. 1798. Die 8. Márt.
 Stephanus Foris Debreczeni Ao. 1798. Die 8. Márt.
 Stephanus Tóth Ao. 1798. Die 8. Márt.
 Josephus Kerekes Ao. 1798. Die 8. Márt.
 Sigismundus Baksai Ao. 1799. Die 6. Márt.
 Georgius Biri Ao. 1799. Die 6. Márt.
 Gabriel Szigeti Ao. 1799. Die 6. Márt.
 Michaél Kovács Ao. 1799. Die 1. Juli.
 Josephus Margitai Ao. 1800. Die 12. Márt.
 Stephanus Csiszár Ao. 1800. Die 12. Márt.

Közli: Farkas Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egyházkerületi tanügyi bizottság.** Az egyházkerületi tanügyi bizottság október 31-én főt. Kiss Áron püspök ur elnöklété alatt ülést tartott, melyen a főiskolai tanárokon kívül résztvettek: Szeremley József, Széll K., Szarka Boldizsár, Lukács Ödön, Szabó J., Szabó K. esperesek, Kiss Albert, K. Tóth Kálmán, Némethy Lajos lelkészek és Sebess György. A gyűlés legfontosabb tárgya, a sorozatban is elsőnek jelölt országos tanári nyugdíjintézet ügye került először tárgyalás alá. Elek Lajos előadó

kívánatra felolvasta a közoktatási miniszternek e tárgyban püspök urhoz intézett átiratát, valamint a vidéki gymnasiumok és fentartó testületeknek ez ügyre vonatkozó nyilatkozatait, melyek szerint a tanári testületek az országos intézetbe való belépést egyes jelentéktelenebb észrevételekkel melegen óhajtják; Kiss Albert a debreczeni ev. ref. felső leányiskola tanítótestülete érdekében szólal fel, kijelentvén, hogy neki, mint az igazgatótanács tagjának ez intézet felszólításáról eddig nincs tudomása; ezt azon czélzattal jelenti, hogy magáról e tekintetben a mulasztás vádjait elhárítsa. Ennek folytán a debreczeni és szathmári felső leányiskolák tanári karai és igazgatótanácsai minél előbb teendő nyilatkozattételre szólíttatnak fel. A vidéki gymnasiumok véleményeire nézve a bizottság javasolja, hogy azokat az Egyházkerület érintetlenül juttassa el a miniszterhez. Ezután tárgyalás alá kerül a debreczeni főiskolai tanárkarainak felterjesztése, szintén az országos nyugdíjintézetbe való belépés ügyében. Mivel e terjedelmes munkát nyomtatásban már a tagok kezében van, egészben felolvasottnak tekintetik, s előadó csak a lényegnek és főbb pontoknak ismeretetésére hivatott fel. Elsőnek Szeremley J. szól a tárgyhoz s a maga részéről e javaslathoz teljesen hozzájárul; óhajtáná (a mi különben tuhalladott álláspont), ha a theol. tanárok is felvétetnének. Kiss A. a maga részéről is kénytelen belenyugodni a munkát javasolta belépésbe, de vannak bizonyos aggodalmak, melyekre nézve felvilágosítást vár. Így kérdést intéz a philosophiai tanárok hovatarozása iránt, továbbá óhajtja tudni, hogy mi történik azon öt, 40 éven felül szolgáló tanárral, kik emberi számítás szerint már az országos intézetbe be nem juthatnak? Különben a munkálatnak csak elvi részét tartja idevalónak, a pénzügyi oldalát az egyházkerület szakforuma elé kívánja terjeszteni. Dr. Baczoni L. és Széll K. felvilágosításai után, kik a javaslatot elfogadásra ajánlják, a bizottság is hozzá járul többek azon óhajához, hogy a theologiai tanárok nyugdíja is teljesen biztosítva legyen. A philosophiai tanárokat illetőleg pedig az egyházkerület felkérendő: hason oda a miniszternél, hogy az országos nyugdíjintézetbe való belépés jogát reájok is terjessze ki. (Ezt a jelenben is méltányosnak tartjuk, mikor e philosophus tanárok működése nagyobb része a jogakadémiára esik; jövőben, a tervbe vett philos.-facultás felállítására esetén, a belépés felől szerintünk még csak kétség sem foroghat fenn.) A mi végre a főisk. tanárikar javaslatát illeti, a bizottság kimondja: hogy annak elvi részét (a belépésre vonatkozólag) ajánlólag terjeszti az egyházkerület elé; a részletekre nézve, különösen pedig az anyagi oldal megvizsgálásával és véleményes javaslattal a gazdasági tanács, mint szaktestület bizassék meg. A főiskolai tanárkarok azon kérvénye, hogy a fideputatum, mi 5-ik korpótlékul szolgálna, de tényleg azoknak, kiknek már megvan, fizetés gyanánt szolgál, a törzsfizetésbe tudassék be: a gazdasági tanácshoz teendő át. Olvastattak az akadémiái tanácsnak észrevételei Tóth József min. biztosnak a tanítóképző és a főiskolai elemi iskolák ellen tett kifogásaira. Mivel a bizottság is úgy találja, hogy a min. biztos jelentésében méltatlan támadás foglaltatik, azért javasolja az egyházkerületnek, hogy az akadémiái tanács és a tanítóképző intézet felterjesztései alapján a miniszternek a válasz megadandó. A felterjesztésekből a polemikus hang kihagyandó s úgy a tantermek, mint a vizsga módszer ügyében a tényállás terjesztessék fel. A tanítóképesítési vizsga-tartás módjára nézve a bizottság javasolja, hogy az évenként kétszer egységes küldöttség előtt tartassék. A vizsgálat tartásá-

nak idejére és a vizsgálótagok számára nézve pedig útsittatik a tanítóképzői tanárkar, hogy még az egyházkerületi gyűlés folyamán adjon véleményt. A szathmári főgymnasium államsegélyezési kérvénye pártolólág terjesztett az egyházkerület elé. A gymnasiumi tanárok tanév elején vagy időközben történő változása ügyében egyházkerület útján megokolt indítvány terjesztendő a konventhez. Főiskolai tanulók párbajozási ügyében az érmeleki egyházmegye indítványára a tanügyi bizottság óhajtja kimondatni, hogy a debreczeni főiskola akadémiájára vonatkozó, már régebben fennálló azon rendelkezés, hogy azon akadémiái hallgató, a ki párbajra mást kihív, vagy kihívást elfogad, a főiskolából kilépettnek tekintendő: az összes főiskolákra és azok tanulóira kiterjesztendő. A mármaros-szigeti főgymnasium kéri a gymnasium ötödik és hatodik osztályában a görög-pótló tanfolyam elláthatása miatt beállott tanárihiány folytán a vallás-tanítás összevonásának engedélyezését. A tanügyi bizottság a kérés teljesítését nem javasolja. A vallás- és közokt. miniszter felhíván egyh. főhatóságunkat, hogy a mint ő megírta a millenium idejére a rendelkezése alatt álló középiskolák történetét, tegye ezt felekezetünk is a maga hatáskörében: az ügy kiadatik az egyházker. középisk. felügyelő tanácsnak. Tárgyaltatott még a n.-károlyi egyházmegye felszólalása a szatmármegyei tanfelügyelőnek autonómiánkat sértő túlkapásai ellen. Esperes utasítandó, hogy a tanfelügyelő sérelmes rendeleteit terjessze be. Még néhány más ügy letárgyalása után $\frac{3}{4}$ órakor bevégeződtek a bizottság tárgyalásai.

— **Lelekkészésségi vizsgák Debreczenben.** Mult heti számunkban közöltük a mult hó 28. és 29-én tartott lelekkészésségi vizsgákra megjelent t. atyafiak nevét. Második vizsgára jelentkeztek még az ott közlötteken kívül Selyebi Géza és Tóth Ede, tehát összesen 8-an. A vizsgák eredményével a bizottság nagyon meg volt elégedve. A 2-ik vizsgát tevők közül jelesen vizsgázott Szabó Béla, az első vizsgát tevők közül pedig jelesen képesítették Dombó László, Miklovicz József és Szabó Mihály.

— **Reformációi emlékünnepe a debreczeni főiskolában.** Fényes, nagy közönség jelenlétében, melyen ott volt főt. Kiss Áron püspök úr, egyházkerületünk esperesi kara s rajtok kívül nagyszámú előkelő férfiú és úri nő, október 31-én délután reformációi emlékünnepezt rendezett a debreczeni főisk. hittanszaki önképző Társulat a kollégium dísztermében. Az ünnepély fénypontja mindenesetre Dr. Erdős József theol. tanárnak, a Társulat felügyelő tanárának, valóban nagyon szépen, igazi ékesszólással előadott azon hatalmas emlékbeszéde volt, melyet tárcza-rovatunkban ma közölni kezdünk. Csia Kálmán 4. th. egy. saját maga által írt lendületes költeményt szavalt, Lencz Géza 4. th. pedig Debreczen reformációjának történetéből olvasott érdekes tanulmányt. A minden ízében fölemelő szép ünnepélyt a főisk. énekkar összhangzó énekeivel még jobban emelte. A szép nap estvéjén a hittanhallgatók egyik vendéglőben társas estélyt rendeztek, melyen rövid időre megjelent főtiszt. püspök úr is, s részt vettek azon többen az esperes urak közül, továbbá a theol. tanárok. A lelkes, emelkedett hangulatban töltött estve jó emlékezetében marad mindazoknak, kik azon részt vettek.

— **Iskolai ünnepély.** A kisujszállási ev. ref. főgymnasium tanárkara és tanuló ifjusága október hó 31-kén, a reformáció kezdetének emlékére ünnepet ült, a mely alkalomból d. e. 9 órakor isteni tisztelet tartott. Ez isteni tiszteleten, mlután a gymnasiumi ifjuság énekkara

egy darabot elénekelt, S. Szabó József tanár lépett papi palástban a szószerkekre, hogy elmondja az alkalmi imát és alkalmi beszédet, melyben találó vonásokkal s a protestáns ember igaz lelkesedésének melegével ecsetelte a nap fontosságát, a reformáció világraszóló eredményeit és áldásait. Remek kis beszédét a tanuló ifjúsághoz intézett üdvös tanácsokkal fejezte be. Az ünnepély a tanuló ifjúság énekkarának összhangzatos énekével végződött. Jelen voltak az ünnepélyen: Nagys. Békési Gyula tankerületi főigazgató és kir. tanácsos, a ki épen első hivatalos látogatását tartotta meg, ntszt. Dorogi Lajos esperes, nt. Gulyás Lajos igazgató-tanácsi elnök, az igazgató-tanács több tagja és igen nagy számú közönség, s a jelen voltak valamennyien a legjobb benyomásokkal távoztak e magasztos ünnepélyről, mely a kisujszállási ev. ref. főgymnasiumnak ezután is rendes ünnepe leend.

— **A tiszántuli ev. ref. segély egylet által** a jelen 1893. évben az egyházkerület következő egyházai részesültek segélyben: I. Az alsó szabolcsi e. megyéből Polgár 50 frt. II. A békés-bánáti e. megyéből. Pancsova 100 frt. Temesvár 100 frt. Szkulya 50 frt. Resiczabánya 50 frt. III. A beregi e. megyéből. Bilke 250 frt. Borzova 50 frt. Bucsú 50 frt. Uj-Dávidháza 50 frt. IV. A bihari e. megyéből. N.-Szántó. 50 frt. Fugyi-Vásárhely 50 frt. V. Érmelléki e. megyéből. Alsó-Ábrány 50 frt. Monus-Petri 50 frt. Apát-Keresztur 50 frt. Ér-Adony 50 frt. Kóly 50 frt. VI. A felső-szabolcsi e. megyéből. Thass 100 frt. Ramocsaháza 50 frt. Sényő 50 frt. Petneháza 50 frt. Karász 50 frt. VII. A heves-nagykunsági e. megyéből. Rákóczi 50 frt. VIII. A marmaros-ugocsai e. megyéből: Dabolez 100 frt. Fancsika 50 frt. Péterfalva 50 frt. T.-Ujhely 50 frt. IX. N.-bányai e. megyéből. Méhtelek 50 frt. Kis-Peleske 50 frt. Erdőd 50 frt. X. N.-Károlyi e. megyéből. Csomaköz 50 frt. N.-Dobos 50 frt. Szaniszló 50 frt. Dengeleg 50 frt. XI. Nagy-szalontai e. megyéből: Gyanta 50 frt. Vadász 50 frt. Szintye 50 frt. XII. A szatmári e. megyéből. Dara 50 frt. N.-Szekeres 50 frt. Penyige 50 frt. Sonkád 50 frt. Összesen tehát 40 egyház részesült 2400 frt segélyben.

— **Tisza Kálmánné diadala.** A közvéleményt annak idején sokat foglalkoztató ügyet intézett el a belügyminiszternek Biharmegye alispánjához érkezett rendelete, még pedig, miként a rendelet indokolásából kitetszik, teljesen kielégítő és kifogástalan módon. Tekintettel arra, hogy az egylet jogszokása és jótékony hivatása egyaránt megköveteli az újonnan jelentkező tagok mentől elébb való felvételét, az egylet elnöksége köteles lett volna a közgyűlés előtt a felvételre ajánlott 338 új tag felett való döntést egy, aközgyűlést megelőző választmányi ülésen megejteni. Ezt azonban az elnökség elfogadhatlan ürügy alatt megtagadta s így megakadályozta azt, hogy a közgyűlésen az egyleti érdekek képviselőinek összesége dönthessen a vitás és az egyletre nézve mindenestre nagy fontosságú kérdés felett. Hieronymi belügyminiszter ezen indokok alapján a közgyűlés határozatait jóvá nem hagyta, a mi Tisza Kálmánné diadalát jelenti báró Gerliczyné felett.

— **Az Andaházi Szilágyi intézetbe** fölvetettek az egyházkerületi közgyűlés által: Paksy Sándor, Dajka András és Szeremley Miklós.

— **A debreczeni egyetem.** Mult számunkban közöltük, hogy mult hó 27-én értekezlet tartatott a debreczeni egyetem ügyében a helybeli városháza nagy tanácsstermében. Tanügyi rovatunkban közölni kezdjük az ottan mondott beszédeket, mostan a Balogh F. által tartottat. Ezen értekezlet óta is, melyen — mint irtuk — *dr. Medve Kálmán* debreczeni ügyvéd 1000 frtos ala-

pítványt tett az egyetem javára, folyton érkeznek a hírek szebbnél-szebb adományokról. Imé a *szeghalmi* tekintélyes egyházban 2300 korona gyűlt össze, melyhez az egyházközség 1000 koronát, özv. Petry Mihályné 600 koronát, Tatár János lelkész 400 koronát, Kardos Ferencz, dr. Csák István 100—100 koronát adtak s házankénti gyűjtésből is 100 korona jött be. — *Vállyi János* egyh. ker. főgondnokunk 4000 koronát, *Fráter Imre* egyh. m. gondnokunk 1000 koronát ajánlottak fel. — A 2-dik lelkészképeségi vizsgát tett atyafiak közül 6-an, társasvacsorájukon 21 frtot raktak össze. — Mult vasárnap a *h.-böszörményi* presbyterium egyhangúlag és nagy lelkesedéssel nyolcz ezer koronát ajánlott meg egyetemünkre, elhatározta továbbá, hogy házankénti gyűjtést indít meg. Ez ünnepélyes jelenet hatása alatt egymásután állottak fel az egyház és város fejei, hogy jó példaadással másokat is hasonló áldozat hozatalra buzdítsanak. Szeremley József esperes-lelkész, Bakóczi János lelkész, Somossy Béla polgármester és Sóvágó Gábor főgondnok 200—200 koronát adományoztak. — Debreczen társadalmi felekezeti különbség nélkül át van hatva az egyetem-alapítás rendkívüli nagy fontosságától és dicsőségetől. Egy izr. vallású debreczeni polgár, Turai Farkas, ki ezelőtt négy évvel is először adakozott hit-sorsosai között a kollégiumi ifjúsági segély-egyletek javára, Győry Elek főiskolai pénztárnoknál 20 koronát adományozott az egyetem alapjára. — A debreczeni ügyvédi kamara közelebb választmányi gyűlést tartott, melyen tárgyalatott dr. Kocsár Gábor indítványa, a melynek értelmében a debreczeni egyetem jog- és államtudományi fakultásának alapjához, a debreczeni ügyvédi kamara is alapítvánnyal járulna. Elhatározták, hogy e tárgyban rendkívüli közgyűlés hívassék össze, melynek eszközzésére dr. Kola János ügyvéd úr kéretik fel. — *Dr. Varga Géza*, Hajdúvármegye főorvosa és nővére, *Varga Mária*, Tóth Sámuel theol. tanárunk felesége, boldogult atyjok, Varga Lajos főisk. pénztárnok emlékére 5000 korona alapítványt tettek és fizettek is le azonnal a debreczeni egyetem javára. — Mint legközelebb értesülünk, a *tetlenni* egyházközség 200 korona alapítványt tett ezen czélra, melyhez *Soltész Farkas* lelkész azonnal másik 200 koronával járult s a községben gyűjtés is fog ezen kívül rendeztetni. — Föl kell még említenünk azt is, hogy a debreczeni dalegylet nagyszabású hangversenyt akar rendezni az egyetem javára, s a debreczeni izraelita hitközség körében is mozgalom indult meg az ügy támogatására, *Dr. Balkányi Miklós* ügyvéd, ki már 6 évvel ezelőtt 500 frtos alapítványt tett egy, kollégiumunkban felállítandó közgazdasági tanszék alapjára, a következő indítványokat tevén az izr. hitközségi előjáróság elé: 1. A debreczeni izr. hitközség járuljon a debreczeni protestáns egyetem alapításához 500 forint adományozásával. 2. A hitközség minden egyes tagja, még a legszegényebb is, a maga részéről egyénileg is járuljon a nagy czél előmozdításához tehetségéhez képest, e végből megfelelő számú aláírási ívek köröztessenek s adakozásra kivétel nélkül mindenki szólíttassék fel. 3. Intézzon a hitközség megkeresést a Debreczen városát környező megyék összes izraelita hitközségeihez, hogy tagjaik által is, de úgy is mint testületek, járuljanak a debreczeni egyetem létesítéséhez.

— **A szatmári prot. irodalmi kör** választmányja október 25-én Szatmáron ülést tartott. Jelentést tett az elnök a kör tagjairól, pénztáros a pénztár állásáról. Megválasztatott a szerkesztő bizottság s a lapszerkesztő. A jövő év elejével megindítatik a kör közlönye, „Szatmári Hírlap” czímmel. Lapszerkesztő a titkár: Fülöp

Áron. Előfizetési díj: tagoknak évi 3 frt, nem tagoknak 4 frt. — A lap prot. irányu, egyháztársadalmi heti lap lesz. A szerkesztő bizottság vezeti egyszersmind a vidéki fiókok tevékenységét is, a felolvasó és más estélyek rendezését. (r—l.)

— **A herczeg-szőlősi zsinat** eredeti kánonait a f.-baranyai ev. ref. egyházmegye levéltárában megtalálták s Szilády Áron ki fogja fac-simile-ben adni. A rendkívül érdekes okmányon rajta vannak az aláírások is. A kiadási költségekre Budapesten adakozásokat gyűjtönek. Az első adakozók közt vannak báró Vay Miklós és gróf Tisza Lajos 100—100 frttal.

— **A vallásos iratok terjesztéséről.** Ezen cím a'tt egy kis cikket közlünk fentebb Dr. Kecskeméthy István tollából, melyre szükségesnek látjuk e helyen is felhívni olvasóink figyelmét. A nevezett ifju segédlelkész úr, kinek nevével az utóbbi időben minden nemes buzgalmat igénylő jó munkánál találkozunk, körülra indult el hazánkban, volt itten Debreczenben is, hogy munkásokat szerezzen a vallásos iratok erjesztésére. Ajánljuk e szép, ez áldásos belmissiói munkát első sorban lelkészeinek s mellettök mindjárt tanítóink figyelmébe. A Hornyánszky-czég anyagi jutalmat is ígér az ezen ügy érdekében munkálkodni kész egyéneknek. Főként az anyagi megélhetés nehéz gondjaival küzdő lelkészek és tanítók, de bármely buzgó, vallásos, Krisztus anyaszent-egyházának előhaladását szíven hordozó egyháztagnak is bátran rá teheti kezét ezen munkára s elfogadhatja az azzal járó anyagi díjazást. Az eladás tárgyát egyelőre a következő könyvek, illetve újságok képezendik: Református zsolnárok, Csiky: Hit, remény, szeretet, Fördös: Buzgóság szárnyai, Miatyánk, Papp: A vándor útja, Szikszay: Keresztyén tanítások, Árvaházi naptár, Téli újság naptára, Kis Tükör, Téli Újság, A prot. irodalmi társaság népies kiadványai. A fizetés, a teljesített munka eredményéhez képest később emeltetik, és pedig olyformán, hogy ha egy hónap alatt 100 frton felül ad el könyveket, vagy gyűjt előfizetéseket, bizonyos fizetése abban a hónapban annyival emeltetik, hogy összes bizonyos fizetése az elárúsított könyvek árának 10%-át tegye ki. (Tehát 110 forintnyi forgalom után 11 frt, 150 forint után 15 frt.). A bizonyos fizetésen felül az eladott könyvek árából, illetőleg *a tényleg beszolgáltatott összeg után* még 10% jutalékot biztosít a Hornyánszky-czég. Bárki is, a ki e munkát óhajtja magára vállalni, postai úton jelentkezzék Hornyánszky Viktor könyvkereskedőnél és kiadónál (Budapest, a M. Tud. Akadémia bérházában), ki bővebb és teljes felvilágosítást nyújtó nyomtatott programot fog neki küldeni.

— **Debreczeni egyházmegye.** Beküldetett hozzánk a debreczeni ev. ref. egyházmegye 1893. szeptember hó 5. Debreczenben tartott közgyűlésének jegyzőkönyve, melyben Dávidházy János esperesi jelentése igen érdekes adatokat tár föl ezen egyházmegye bel- és küléletéről, vallás-erkölcsi és anyagi állásáról. Kijegyzünk ide a jelentésből néhány adatot. „Mindenképp egyházunkban békeséget találtunk. S ha itt-ott hiányok egy vagy más tekintetben tűnnek is fel, visszaesést sehol nem tapasztaltunk, sőt örömmel láttuk, hogy egyházaink előjárói a kétségtelenül nehéz körülmények között is teljes öntudattal s áldozatkészséggel törekednek az egyházi és iskolai állapotok emelésére. A vallás-erkölcsi élet általában változatlan, sem feltűnő emelkedést, sem visszatetsző hanyatlást nem mutató s így kielégítő. Bár jelenthetnők azt, — mire a viszonyok között, az erejében megbénult lelkészi szó magára hagyatottsága mellett számítani valaha alig lehet — hogy a családi élet tiszta-

sága vadházasságok és versengések által nem zavartatik. Az isteni tiszteleték úgy vasárnap, mint köznapokon, korábbi jelentéseimről hanyatlást nem mutatva, megtartatnak. Bibliái magyarázat ez évben már csak Dancsházán nem tartathatott, gyülekezet hiánya miatt. Az úrvacsorával élők száma általában kielégítő. Vadházások 18 egyházunkból 81 párban mutattatnak ki, a kiknek számát leginkább házasság által kötött felek alkotják; de említés van téve házasságra még nem léphető ifjak által élt vadházasságról is. Versengő házasság 11 egyházunkból 62 pár jelentetik, kik közül kibékült 17, válópert folytat 7 pár; a többiről semmi további tudomás. Egyes-egyedül Szerep azon szerencsés egyház, melyből a jelentés így szól: „viszállkodó házasságok és vadházások nincsenek.” Számokban kimutatott adományok és hagyományok összege az egyházmegyében 3557 frt 41 kr. Alapítvány és tőkepénz 24 egyházunknál van 81,425 frt 41 kr. Takarékmagtár: 1526 frt 46 kr. pénz és 2099 mm. 17 kgr. termény. Adósságot 20 egyházunk mutat ki, összesen 68,418 frt 98 kr., de ennek fedezéséről gondoskodva van. Harangoztatásból 19 egyházunknak egy év alatt 998 frt 10 kr. jövedelme volt. Az építkezésekre fordított, számokban kimutatott költség összege 35,187 frt 02 kr.

— **Téli Újság naptára.** Ily című naptár jelent meg s küldetett be hozzánk, melyet az 1894. évre *Budai János* berek-büszörményi ev. ref. lelkész szerkesztett s Budapesten Hornyánszky V. adott ki. Átnéztük ezen olosó — 25 kros, — csinos kiállítású naptárt s tartalmát minden tekintetben jónak, cikkeit prot. népünk szellemének megfelelőeknek találtuk. Képei: (Luther, Kálvin, ref. öt püspökünk, Arany J. szobra, a budavári szabadságharc-szobor stb.) részben lehetnének jobbak, de ezen hiányt pótolja a melléjük írt szöveg. Szívesen ajánljuk a régi jó „Téli Újság“ ezen édes gyermekét olvasóink figyelmébe.

— **Vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.** A m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr f. é. szeptember hó 24-ikén 67,016. sz. a. kelt rendeletével intézkedett, hogy az ország valamennyi nyilvános tanintézetének tanárai és tanulói a tanulmányi utazások alkalmával a m. kir. államvasutak vonalain személy- és vegyes vonaton a II. kocsis osztályban III. osztályu egész, illetőleg a III. kocsis osztályban III. osztályu féljegy váltása mellett utazhatnak, egyúttal a végből, hogy a tanulmányi utak alkalmával engedélyezett menetdíj kedvezmény igénybe vétele egyszerűsítették, a nevezett miniszter úr intézkedett, hogy a fentemlített menetdíj kedvezményt a m. kir. államvasutak összes vonalán, az illető állomási pénztárak bocsássák rendelkezésre személy- és vegyes vonatoknál (gyorsvonatok használata ki lévén zárva), még pedig oly feltétel alatt, hogy egy-egy ily kirándulási csoportban a vezető tanáron vagy tanárokon kívül legalább 10 tanulónak kell résztvennie. Ezen kedvezményben csak a rendes nyilvános jelleggel felruházott tanintézetek tanárai és tanulói fognak részesíttetni, még pedig az illető intézet igazgatóságának hivatalos pecséttel ellátott igazolványai alapján, melyekben az utazás célja, a beutazandó vasúti vonal és az utazó tanulók, valamint a tanárok nevei benfoglaltatnak. Ily értelemben utasított a m. kir. államvasutak igazgatósága is. Megjegyzem, hogy a tanintézeteknek nemcsak joguk van minden 10 tanulóval egy kísérő tanárt küldeni s számára a vasúti kedvezményt igénybe venni, hanem a kellő felügyelet teljesítése végett szükséges is, hogy minden kirándulással okvetlenül menjen kísérő tanár, sőt nagyobb csoportoknál minden 10—10 tanulóval egy-egy

tanár, tehát például 20 tanulóval 2 tanár menjen. Budapest, 1893. október hó 13-án. Gróf Csáky. — Igénybe vehetjük ezen kedvezményt mi is, s bizony kívánatos, hogy ma, mikor az utazás oly kevésbe kerül, a szemléltetés pedig oly igen fontos paedagogiai eszköz, alkalmaslag vegyék igénybe prot. iskoláink is az illető minisztériumok által nyújtott ezen utazási kedvezményt.

— **Ajánlott taneszköz.** Vallás- és közoktatási miniszter ur ő nagyméltóságának megbízása folytán Hölzel és társai magyar földrajzi intézete által kiadott, Kogutovics Manó által szerkesztett „Európa iskolai fali térképét (politikai kiadás)” (kapható a m. kir. egyetemi nyomdában vászonra húzva, borítékban 4 frt 75 kr nettó áron; bolti ára 6 frt); továbbá a Történelmi iskolai fali Térképek sorozatából megjelent következő című térképet: „Középkor” I. Európa a magyarok honfoglalása s a frank birodalom felbomlása idejében. Tervezte dr. Márki Sándor, rajzolta Kogutovics Manó (Ára magyarázó szöveggel 7 frt 50 kr), végül az utóbbi térképnek a tanulók kézi használatára készült kis kiadását (egy példány ára 12 kr) ezennel mindennemű iskolák használatára engedélyezni méltóztatott. A tankerület szak- és népoktatási intézeteinek hatóságait és tanerőit a történelmi és földrajzi oktatás e kitűnő új segédeszközeinek megszerzésére fölkérem. Debreczen, 1893. Október 29. Eötvös Károly Lajos, kir. tanfelügyelő.

— **Kérő szó Debreczen sz. kir. város közönségéhez.** A főiskolai tápintézet és szegénysorsú tanuló ifjuság javára eső őszi segélykérés, e hó 8. és 9. napjain (szerdán és csütörtökön) fog a szokott módon megtartatni. E nemes város áldozatkész lakossága eddig mindig meghozta kérésünkre azon áldozatot, melyet a nevelés ügyében bizodalommal kérelmeztünk tőle. Ne csalatkozzunk abban mostan se, midőn a gyűjtéssel megbízott tanuló ifjainkat a mélyen tisztelt közönség jóindulatába ajánljuk. Debreczen, 1893. november 4-én. *A főiskolai igazgatóság.*

TARTALOM-JEGYZÉK: Quousque tandem...? Nagy Sándor. — Tárca: A keresztyén egyház élete a reformációtól a 17. század közepéig. Dr. Erdős József. — Tanügy: Balogh Ferenc beszéde, az okt. 27-iki értekezleten. — Közéletünk: A vallásos iratok terjesztéséről. Dr. Kecskeméthy István. — Egyházkerületi közgyűlés. — Nekrológ. Varga Károly. — Irodalom. — Egyháztörténelmi adalékok. Farkas Lajos. — Külföldiek. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat.

Az érmelléki ev. ref. egyházmegyében levő *margittai* ev. ref. egyház lelkészi állomására. Évi javadalom: készpénzben, terményben, szántó-föld, tűzifa és stoláréban 850, — nyolczszáz ötven frtra számítható, és így ezen egyház II-od osztályu.

Az elválasztandó lelkész köteles állomását 1894. ápril 24-én elfoglalni, s ekkor lép lelkészi fizetésének élvezetébe, kivételével az őszi vetés-

nek, mely teljesen távozó lelkészt illeti. A megválasztott lelkész, a gyámintézet jogos és köteles tagja. Pályázatok november hó 15-ig az esperesi hivatalhoz, H.-K.-Szent-Imrére, — u. p. Szalárd — küldendők.

Debreczen, 1893. okt. 28.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázat.

A nagykarolyi egyházmegyébe kebelezett *kaplonyi* ev. ref. egyház lelkész-tanítói hivatalára pályázat nyittatik.

Az összes lelkészi és tanítói fizetés 535 frt 07 kr-ra van értékelve, s így az egyház IV-ed osztályu.

Pályázati határidő nov. 25-ik napja bezárolag, mikorra a szabályszerűen felszerelendő kérvények nt. Segesvári József esperes úrhoz *Kántor-Jánosiba* (Szatmármegye, posta helyben) küldendők.

Debreczen, 1893. okt. 30.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázati hirdetmény.

A *zilahi* ev. ref. kollégium államilag segélyezett főgymnasiumában a rajztanári rendes rendes tanszékre pályázat nyittatik. E tanszékkel a rendkívüli szabadkézi-rajz tanítása, valamint az alsó osztályokban a mennyiségtan tanítása is egybe van kötve. Heti órák száma legfőlebb 20.

Javadalma 1000 frt évnegyedes előleges részletekben.

Az állomás a m. kir. vallás- és közoktatási minisztérium kinevezése által töltetik be.

Pályázók kellő okmányokkal felszerelt folyamodványukat a zilahi ev. ref. kollégium előjáróságához folyó évi december 15-ig adják be.

Az erdélyi ev. ref. egyházker. ig. tanácsának Kolozsvártt 1893. október 16-án tartott üléséből.

Szász Domokos,

ref. püspök, mint elnök.

Parádi Kálmán,

tanügyi előadó.